

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดีชุดทุ่งแสงตะวัน

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดีทางโทรทัศน์ชุดทุ่งแสงตะวัน เป็นการมององค์ประกอบการสื่อสารในแง่ของผู้ส่งสาร (sender) คือ บริษัทป่าใหญ่ครีเอชัน จำกัด ในฐานะผู้ผลิตรายการสารคดีทุ่งแสงตะวัน โดยมุ่งศึกษาว่า ในกระบวนการ ผลิตรายการทุ่งแสงตะวันมีปัจจัยใดเข้ามาเกี่ยวข้องและก่อให้เกิดผลเช่นใด ซึ่งจากการศึกษากระบวนการผลิตรายการแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันมีดังต่อไปนี้

1. อุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิต

การผลิตรายการประเภทสาระความรู้ นั้น มีความแตกต่างจากการผลิตรายการประเภทบันเทิงทั้งในแง่วิธีการผลิตและการวางแนวคิด (concept) อย่างไรก็ตามรายการประเภทบันเทิงมักจะมีผู้นิยมผลิตมากกว่า ซึ่งอาจเป็นเพราะรายการประเภทดังกล่าวสามารถทำเงินให้แก่ผู้ผลิตรายการได้มากกว่าและในแง่ของการผลิตนั้น ผู้ผลิตรายการมีอิสระที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้เต็มจินตนาการรวมทั้งใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ตรงข้ามที่จินตนาการและเทคนิคต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยเสริมระดับความนิยมให้แก่รายการ (rating) ขณะที่รายการประเภทสาระความรู้ ถูกปิดกั้นตั้งแต่จำนวนผู้อุปถัมภ์รายการและเนื้อหารายการที่ต้องคำนึงถึงความมีสาระ แรงจูงใจในการผลิตรายการประเภทสาระความรู้จึงนับว่าอยู่ในระดับต่ำ แต่ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่าในปัจจุบันนี้รายการประเภทสาระความรู้ยังมีผู้ผลิตออกมาไม่ขาดสาย ข้อมแสดงว่าผู้ผลิตรายการเหล่านี้ต้องมีอุดมการณ์หรืออุดมมุ่งหมายที่วางไว้อย่างชัดเจนในระดับหนึ่ง

ตามปกติแล้ว การจะพิจารณาว่าปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตหรือไม่นั้น เราสามารถวิเคราะห์ได้ตั้งแต่แนวคิดในการก่อกำเนิดรายการ สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้นแม้จะได้รับการพัฒนามาจากรายการทุ่ง

หมู่บ้านใหญ่ก็ตาม แต่ในจุดกำเนิดของรายการนั้นผู้วิจัยพบว่ารายการทุ่งแสงตะวันมีบทบาทต่อ
 คณะผู้ผลิตรายการเป็นอย่างมาก นั่นคือ หลังจากที่คุณสุริยนต์ จงสิทธิ์ คุณนิรมล เมธีสุวกุล
 และคุณยุพา เพ็ชรฤทธิ์ได้ตัดสินใจลาออกจากบริษัทแปซิฟิคอมอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัดนั้น
 คุณสุริยนต์ จงสิทธิ์ได้เกิดความคิดว่าต้องการผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพและให้สาระ
 ประโยชน์แก่ประชาชนจึงได้ชักชวนคุณนิรมล เมธีสุวกุลและคุณยุพา เพ็ชรฤทธิ์มาร่วมปรึกษา
 และได้ก่อตั้งเป็นบริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น จำกัดขึ้นมาโดยตกลงเริ่มผลิตรายการ 2 รายการ คือ
 “รายการทุ่งแสงตะวัน” รับผิดชอบโดยคุณสุริยนต์ จงสิทธิ์และคุณนิรมล เมธีสุวกุล และ
 “รายการผู้หญิงยามราตรี” รับผิดชอบโดยคุณยุพา เพ็ชรฤทธิ์ ทั้งนี้เพราะเห็นว่ารายการโทรทัศน์
 ทั้งสองรายการนี้ เป็นตัวแทนความมุ่งมั่นของบุคคลทั้งสามที่ต้องการจะผลิตรายการเพื่อพัฒนา
 เด็ก สตรี สถาบันครอบครัว สิ่งแวดล้อมและชนบท (นิรมล เมธีสุวกุล, สัมภาษณ์,
 11 มีนาคม 2538) ฉะนั้นหากพิจารณาในจุดกำเนิดของรายการทุ่งแสงตะวันแล้วจึงกล่าวได้ว่า
 รายการทุ่งแสงตะวันคือสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้บุคคลทั้งสามตัดสินใจก่อตั้งบริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น
 จำกัดขึ้นมา ขณะเดียวกันอุดมคติและความมุ่งหมายของบุคคลทั้งสามก็มีบทบาทอย่างมากต่อ
 ความคิดที่จะผลิตรายการทุ่งแสงตะวันเช่นกัน ดังนั้นปัจจัยด้านอุดมคติและจุดมุ่งหมายขององค์กร
 ผู้ผลิตจึงมีบทบาททั้งต่อการกำเนิดรายการทุ่งแสงตะวันและการก่อตั้งบริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น จำกัด

เมื่อแรกเริ่มที่ได้ตัดสินใจว่าจะผลิตรายการทุ่งแสงตะวันขึ้นมา นั้น ทั้งคุณสุริยนต์
 จงสิทธิ์และคุณนิรมล เมธีสุวกุลกำหนดแนวคิดว่ารายการที่จะผลิตขึ้นนี้จะผลิตขึ้นเพื่อเป็น
 รายการสารคดีสำหรับเด็กเพราะรายการสารคดีที่ออกอากาศอยู่นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นรายการ
 สารคดีสำหรับบุคคลทั่วไปยังไม่มียุทธศาสตร์สำหรับเด็กโดยตรง ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมาย
 จึงเข้ามามีผลกระทบทางความคิดและมีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน โดยอยู่
 ในส่วนของจุดเริ่มต้นการวางแนวคิดและได้ก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ตามมา ตั้งแต่การตั้งชื่อรายการ
 การวางรูปแบบรายการ โดยนำเด็กเข้ามาเป็นตัวละครตลอดจนการแต่งเพลงประกอบทุกตอนที่น่า
 เสนอเพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น
 และสิ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้เพราะผู้ผลิตรายการมีความคาดหวังว่าจะสามารถอาศัยรายการทุ่งแสง
 ตะวันชักจูงใจเด็กไทยให้ใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมของชาติ

ในเวลาต่อมาแนวคิดเรื่องกลุ่มเป้าหมายได้ถูกขยายออกเมื่อรายการทุ่งแสงตะวันออก
 อากาศไปได้ระยะหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากคณะผู้ผลิตรายการได้ตระหนักถึงบทบาทของสถาบัน
 ครอบครัวว่ามีความใกล้ชิดและเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูเยาวชนของชาติ ดังนั้นสถาบันครอบครัว

จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งที่คณะผู้ผลิต ราชการเห็นความสำคัญ เนื้อหารายการในระยะหลังจึงได้เน้นไปที่สถาบันครอบครัวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากตัวละครซึ่งแต่เดิมมีเพียงเด็กเป็นตัวดำเนินเรื่องเท่านั้นแต่ในปัจจุบันตัวละครในรายการ ได้รวมถึงพ่อแม่และเครือญาติด้วย แสดงให้เห็นว่าอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กร ได้ถูกขยายขอบเขตออกไปซึ่งเป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจและความมีอุดมการณ์ของผู้ผลิตรายการที่จะใช้พลังของสื่อมวลชนกระตุ้นให้สังคมมีสภาพที่ดีกว่าที่เป็นอยู่

นอกจากการพิจารณาปัจจัยด้านอุดมคติ และความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตจากจุดกำเนิดรายการแล้ว เราสามารถพิจารณาปัจจัยดังกล่าวนี้ได้จากการวางแผนรายการอีกด้วยทั้งนี้เพราะตามปกติแล้วเมื่อผู้ผลิตรายการกำหนดว่าจะผลิตรายการใดขึ้นมา นั้น ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องวางแผนรายการไว้ตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวทาง ดังนั้นเราจึงสามารถจะนำแนวคิดของรายการมาวิเคราะห์ว่ามีข้อบ่งชี้ถึงอุดมคติหรือจุดมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตหรือไม่ สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้น คณะผู้ผลิตรายการได้วางแผนไว้ว่าต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมและต้องการให้ผู้รับสารได้ตระหนักว่าการรักษาความสัมพันธ์ทั้งสามไว้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะหาก ความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องขาดตอนลงย่อมก่อให้เกิดภาวะที่ไม่ปกติขึ้นและอาจก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรงได้ ในจุดเริ่มต้นทางความคิดนั้นปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรจึงมีผลต่อรายการทุ่งแสงตะวันเป็นอย่างมาก

การพิจารณาปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรนี้ อีกส่วนหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากจุดมุ่งหมายของบุคลากรผู้ผลิตรายการว่ามีการตั้งเป้าหมายไว้อย่างไรหรือไม่ และจากการเข้าร่วม ประชุมวางแผนการผลิต สังเกตการปฏิบัติงานและสัมภาษณ์คณะผู้ผลิตรายการรวมทั้งคุณสุริยนต์ จงสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้หนึ่งซึ่งร่วมก่อตั้งบริษัทป่าใหญ่ครีเอชัน จำกัด ทำให้ได้ทราบว่าจุดมุ่งหมายของบุคลากรผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวันมีทิศทางในแนวเดียวกัน คือ ต้องการสร้างสรรค์รายการ โทรทัศน์ที่มีคุณภาพให้แก่สังคมไทย และเห็นว่ารายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการหนึ่งของบริษัทที่เป็นตัวแทนแนวคิดของคณะผู้ผลิตรายการทุกท่าน ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

... ที่ไม่รู้ไว้ในความคิดคนภายนอกมองบริษัทป่าใหญ่ครีเอชันเป็นอย่างไร ในความคิดของพี่คิดว่าเราเป็นบริษัทคนทำงานรุ่นใหม่ซึ่งเป็นบริษัทผลิตรายการ โทรทัศน์เล็กๆ งานที่

ผลิตออกมาก็เป็นงานที่คุณภาพก็อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานพอสมควร และอยากให้บริษัทของเรา เป็นมืออาชีพทางด้านงานสื่อสารมวลชน ซึ่งพี่ก็ไม่รู้ว่าในอนาคตป่าใหญ่จะยังคงผลิตรายการต่อไปหรือว่าไปทำเคเบิล (cable) รายการวิทยุอะไรต่อไป ขอให้เป็นเรื่องสื่อที่มีคุณภาพ ที่ค่อนข้าง ยืดหยุ่น อาจมีวารสารทุ่งแสงตะวัน อยากให้ทุ่งแสงตะวันเป็นคลับ (club) มีคนมาแลกเปลี่ยน ความคิด มีสมาชิก ที่ไม่ได้คุยในวงกว้างแต่คุยกันในเชิงวิชาการว่าจะ ขยายบทบาทออกไปได้ อย่างเป็นบ้าง กลุ่มของทุ่งแสงตะวันในอนาคตสมาชิกอาจเคลื่อนไหวในเรื่องบางเรื่องได้แสดง ความเห็นในสังคมได้ ที่หมายความว่านั่นสามารถเอาพลังเหลือซึ่งในฐานะพลังของผู้บริโภค ในรายการสิ่งแวดล้อมก็อาจจะมานั่งเถียง พูดคุย มีการจัดทริป (trip) จัดกิจกรรมพิเศษ อาจจะมานั่งคุยกันเรื่องการรับสาร การสอนลูกดูโทรทัศน์ มันมีอะไรอีกหลายอย่างที่เรทำได้ เพียงแต่ว่าในตอนต้นนี่อะไรที่คิดว่าเราทำไหวก็ทำไปก่อน (นิรมล เมธีสุกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์นี้สะท้อนอุปนิสัยและบุคลิกภาพของบุคลากรในฐานะผู้บริหารของ บริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น จำกัดได้ว่าต้องการผลิตงานเพื่อสร้างสรรค์สังคม เป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลัง ถึงสังคม ดังนั้นเมื่อมีโอกาสได้ใกล้ชิดสื่อแล้ว ทางออกของคุณนิรมลจึงเลือกใช้สื่อให้เป็น ประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งหมายถึงอุดมการณ์และแนวคิดของรายการจะได้รับการคำนึงถึงอยู่เสมอว่า ต้องอยู่ในลักษณะที่ส่งเสริมสังคม ดังนั้นเนื้อหาที่น่าสนใจในรายการทุ่งแสงตะวันย่อมต้องอยู่ใน ลักษณะที่สะท้อนลักษณะอุดมการณ์หรืออีกนัยหนึ่งคือ ปัจจัยด้านอุดมการณ์มีผลต่อการกำหนด เนื้อหาในรายการทุ่งแสงตะวันนั่นเอง

สำหรับคุณสุริยนต์ จงสิทธิ์แล้วการทำงานจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองต่ออุดมคติ มากกว่าเงินทองดังที่ได้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

... พี่ก็คิดเพียงแต่ว่าเราก็เป็นคนหนึ่งที่ทำมาหากิน เพียงแต่ว่าเราจะยืนอยู่ตรงไหน ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนคนที่ทำเฉพาะเชิงข่าว คือ รู้เลยว่าถ้าเรามาทำรายการทำบริษัทเกี่ยวกับ ข่าวสารคืออย่างนี้เราจะ ไม่รวยเหมือนคนอื่นหรอกแต่ก็มีความสุขที่ได้ทำงานอย่างที่เราคิด แล้วก็ มีกินมีใช้ก็พอแล้วไม่ต้องร่ำรวย (สุริยนต์ จงสิทธิ์. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2538)

บทสัมภาษณ์ทั้งสองข้างต้นแสดงให้เห็นแนวคิดและอุดมคติของบุคลากรระดับผู้บริหาร สำหรับบุคลากรที่อยู่ในระดับปฏิบัติการนั้น ผู้วิจัยก็พบว่าแนวคิดที่คล้ายคลึงกับระดับผู้บริหาร

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวอุดมคติที่วางไว้ได้รับการยอมรับจากบุคลากร ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

... โดยส่วนตัวแล้วทัศนคติของการทำรายการโทรทัศน์ หรือการดำเนินชีวิตนั้น เราม่าจะไม่เบียดเบียนคน ให้อภัยคน ผมตั้งใจจะทำงานตรงนี้ พอมาทำรายการนี้ก็พอใจเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ วิชาชีพของเรา ๆ เลือกที่จะทำได้ก็เหมือนอาชีพหลาย ๆ ที่จะทำเพื่ออุดมการณ์หรือเพื่อเงิน ตอนนี้ผมคิดว่าบทบาทของตัวเองในรายการยังมีไม่มากพอจะทำให้อะไร ๆ มันดีขึ้น แต่ก็ยังภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่ง แล้วโดยรายการนี้มันให้อะไร ๆ อยู่แล้ว ถ้าเราทำให้มันดีขึ้นสมบูรณ์ขึ้นได้ มันก็จะดีมาก (เจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2538)

จากคำสัมภาษณ์ของคุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกรทำให้ทราบว่า บุคลากรผู้ที่มีความมุ่งมั่นที่จะผลิตรายการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม แต่มิได้เจาะจงว่ารายการที่จะผลิตนั้นจะต้องมุ่งหมาย เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามโดยบทบาทความรับผิดชอบในกระบวนการผลิตแล้วบุคลากรผู้ที่มีหน้าที่ประสานงานการผลิต ตัดสินใจว่าเรื่องที่จะผลิตสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของรายการหรือไม่ ซึ่งปรากฏว่าบุคลากรผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ทั้งๆ ที่มีได้มีจุดมุ่งหมายส่วนบุคคลว่าจะมุ่งเน้น ด้านสิ่งแวดล้อม นั้นย่อมแสดงว่าอุดมคติขององค์กรมีผลต่อการหล่อหลอมวิธีการปฏิบัติงาน การตัดสินใจในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย

บุคลากรคนต่อมา คือ คุณมนตรี ศิริธรรมปิติ กล่าวถึงเหตุผลในการเข้าร่วมผลิตรายการทุ่งแสงตะวันดังนี้

... พี่ถือว่ามันเป็นความชอบส่วนตัวมากกว่า ก่อนจะมาทำรายการนี้เราก็รู้จักตัวรายการอยู่แล้ว แล้วก็ได้คุยกันก่อนว่าจะได้ทำหน้าที่หลักๆอะไร วัตถุประสงค์รายการเป็นอย่างไร ก็ตกลงคือเรามีความสามารถอันนี้ ชอบอย่างนี้แล้วได้ทำก็พอใจ คือ เรามีความสุขกับตัวเองที่ได้ทำงานตรงนี้แล้วพองานออกไปมันก็เป็นประโยชน์ต่อสังคม ให้คนอื่น ๆ ได้เห็นว่ามีสิ่งดีๆ ให้เห็นอยู่ซึ่งผู้คนอาจจะเคยมองข้ามสิ่งดีๆเหล่านี้ไป พี่จะภูมิใจมากเมื่อไปถ่ายทำแล้วมีคนทัก มีคนจำได้จะรู้สึกว่าเป็นรางวัลที่แท้จริงของเรา (มนตรี ศิริธรรมปิติ. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

การเข้าร่วมงานของคุณมนตรีนั้นมาจากความชอบในตัวรายการทุ่งแสงตะวันที่ให้ประโยชน์ต่อสังคม ขณะเดียวกันลักษณะงานที่ได้รับ คือ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตและช่างภาพประจำรายการนั้นเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของคุณมนตรี ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า โดยส่วนตัวแล้วคุณมนตรีมีความชื่นชอบรายการประเภทสารคดีด้านสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว และยังมีโอกาสแสดงฝีมือในฐานะช่างภาพทำให้คุณมนตรีพึงพอใจที่จะร่วมงานกับคณะผู้ผลิตรายการคนอื่นๆ จุดหมายหลักของคุณมนตรีจึงอยู่ที่การได้ทำงานที่ใจรักและสอดคล้องกับแนวคิดของตนเอง

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า คณะผู้ผลิตรายการมีแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อความคิดของคณะผู้ผลิตรายการในการคัดเลือกเรื่องที่น่าสนใจในรายการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเช่นกัน ดังนั้นในการประชุมเพื่อพัฒนาแนวคิดคณะผู้ผลิตรายการทุกคนจึงได้มุ่งความคิดไปที่การผลิตรายการเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมและประเพณีต่างๆอันแสดงถึงกรอบแนวคิดของรายการ นอกจากนี้ยังรวมถึงการคิดโครงเรื่อง(plot)ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและแนวคิดองค์กร เพื่อให้ผู้รับสารได้เห็นแง่มุมของชีวิตและได้ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งดีงามต่างๆต่อไป

เข้าสู่ช่วงการผลิตรายการ ปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรได้เข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจของคณะผู้ผลิตรายการ ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลและสถานที่ นั่นคือหากคณะผู้ผลิตรายการพิจารณาว่าเรื่องที่วางแผนจะถ่ายทำนั้นเมื่อสืบข้อมูลระดับลึกแล้วปรากฏว่าเนื้อหาขัดแย้งกับแนวคิดรายการ คณะผู้ผลิตรายการจะตัดสินใจยุติการถ่ายทำทันที ดังตัวอย่างเรื่องการหีบอ้อยแบบโบราณ ซึ่งในการประชุมเพื่อพัฒนาแนวคิดคณะผู้ผลิตรายการทราบแต่เพียงว่าที่จังหวัดสุโขทัยมีการหีบอ้อยด้วยกรรมวิธีเก่าแก่ คือ อาศัยแรงงานสัตว์มาช่วย จึงเกิดความคิดว่าจะนำเสนอแนวคิดในตอนนี้ว่า วิถีชีวิตของผู้คนในชนบทยังพึ่งพาธรรมชาติและยังอาศัยแรงงานสัตว์ แต่เมื่อออกสำรวจข้อมูลแล้วปรากฏว่าในขณะนี้ชาวบ้านเลิกการหีบอ้อยโดยใช้แรงงานสัตว์แล้วแต่เปลี่ยนมาใช้เครื่องยนต์แทน คณะผู้ผลิตรายการจึงตัดสินใจยกเลิกการผลิตในเรื่องนี้ เพราะไม่ตรงกับแนวคิดของรายการที่ต้องการสื่อให้เห็นว่าวิถีชีวิตผู้คนชนบทยังมีการพึ่งพาแรงงานสัตว์ไม่ขัดติดกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในอีกกรณีหนึ่ง คือ เรื่องการปลูกต้นไม้ขายซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันทั้งหมู่บ้านในจังหวัดนนทบุรีแต่เนื่องจากชาวบ้านที่นี่ใช้สารเคมีเป็นยาฆ่าแมลง คณะผู้ผลิตรายการจึงต้องยกเลิกการผลิตเพราะแต่เดิมทางรายการเคยนำเสนอเรื่อง “สวนผักแสนรัก” ซึ่งชาวบ้านใช้สมุนไพรทำเป็นยาฆ่าแมลงมาก่อน สอดคล้องกับ

แนวคิดของรายการที่ต้องการชี้ให้เห็นวิถีชีวิตมนุษย์ที่ยังพึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้นหากนำเสนอประเด็นใหม่นี้ออกไปจะเป็นการขัดแย้งกับแนวคิดของรายการ คณะผู้ผลิตรายการจึงตัดสินใจยกเลิกการผลิต

ในขั้นตอนการสำรวจสถานที่นี้ หากผู้ประสานงานการผลิตพิจารณาสถานที่แล้วเห็นว่าไม่สวยงามตามธรรมชาติจะยกเลิกการผลิตเช่นกัน ดังตัวอย่างเรื่องการทำกะปิที่บางสะพาน จังหวัดสงขลา ซึ่งปรากฏว่าสถานที่ในหมู่บ้านขาดความสวยงามทางธรรมชาติ ชาวบ้านปลูกบ้านกันอย่างแออัดสถานที่ไม่สะอาดและดูรุงรัง เหตุที่ต้องยกเลิกการผลิตเพราะทางรายการมีแนวคิดที่เชื่อว่าการนำเสนอ ด้านสิ่งแวดล้อมนั้นควรจะใช้ภาพที่แสดงความสวยงามของธรรมชาติ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความหวงแหนในธรรมชาติ ดังนั้นหากสถานที่ไม่อำนวยในลักษณะดังกล่าวคณะผู้ผลิตรายการจะตัดสินใจยกเลิกการถ่ายทำทันที

ปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรนี้ ยังมีบทบาทต่อการปฏิบัติงานในขั้นผลิตรายการด้วย นั่นคือ ความพยายามผลิตรายการให้มีคุณภาพในระดับมาตรฐาน ดังคำสัมภาษณ์ของคุณนิรมล เมธีสุวกุลที่ว่า

... ที่คิดว่าส่วนหนึ่งที่คิดว่ารายการของเราจะเจริญงอกงามได้บ้าง ก็คือว่าเราก่อนข้างคาดหวังกับคุณภาพรายการ ไม่ใช่สักแต่ทำไปแล้วก็ลดต้นทุนการผลิตไปขายรายการถูกๆตัดราคาชาวบ้าน คนก็ซื้อโฆษณาเต็ม แต่มาตรฐานของเราคิดว่ามันเริ่มตั้งแต่ยุคสุริยันต์ (คุณสุริยันต์ จงสิทธิ์) แล้วก็มาตรฐานมันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เพราะฉะนั้นรายการทุ่งแสงตะวันไม่ใช่ช่างภาพคนไหนมาถ่ายก็ถ่ายได้ ต้องรู้ว่าเด็กพูดยังไง ที่ถามแบบนี้เด็กกำลังจะตอบก็เตรียมกล่องมารอที่หน้าเด็กแล้ว คือ ถ้าเป็นช่างภาพคนอื่นก็จะตามจังหวะไม่ถูก สีหน้าเด็กก็ไม่ได้ คือ คุณภาพที่ออกมามันต้องขึ้นอยู่กับหลายอย่าง ขึ้นอยู่กับการถ่ายทำ การตัดต่อแสงเงา อุณหภูมิสี (นิรมล เมธีสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

ในความพยายามผลิตรายการให้ได้มาตรฐานสื่อมวลชนนั้น คณะผู้ผลิตรายการได้รับกำลังใจจากผู้รับสารในรูปของรางวัลต่างๆที่มอบให้แก่ทางรายการ เช่น รางวัลรายการโทรทัศน์ดีเด่นเพื่อเยาวชนจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติสะท้อนความเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้รับสารเยาวชนโดยทางอ้อม รางวัลรายการสารคดียอดเยี่ยม จากสถานีวิทยุเรดิโอโหวด แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารที่เป็นเยาวชนได้รับสารและมีความพึงพอใจในสารที่เผย

แพร่ออกไป ผู้รับสารจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้คณะผู้ผลิตรายการมีความมั่นใจใน
อุดมคติและความมุ่งหมายที่องค์กรตั้งไว้

นอกจากจะมุ่งมั่นผลิตรายการที่มีคุณภาพในระดับมาตรฐานแล้ว ปัจจัยด้านอุดมคติ
และความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตยังมีบทบาทต่อการคัดเลือกผู้สนับสนุนรายการ โดยทั่วไป
แล้วรายการต่างๆมักไม่สนใจว่าผู้สนับสนุนรายการเป็นใคร แต่เนื่องจากคณะผู้ผลิตรายการ
ต้องการให้รายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่มีคุณภาพ คณะผู้ผลิตรายการจึงได้พิถีพิถันทุกเรื่อง
และเชื่อว่าผู้สนับสนุนที่เข้ามาซื้อเวลาโฆษณาในส่วนนี้มีส่วนบ่งบอกถึงคุณภาพรายการ

... จะเลือกองค์กรที่สอดคล้องกับรายการ ไม่มีจุดยืนที่ขัดแย้งกับรายการ เราจะมี
การเช็คสปอนเซอร์ก่อนที่จะรับเขาเป็นสปอนเซอร์ โดยมากแล้วบริษัทที่มาลงโฆษณากับเราจะ
เป็นกลุ่มธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ที่ไม่ใช่เน้นขายสินค้าเป็นชิ้น ๆ แต่เน้นภาพพจน์ขององค์กรของเขา
มากกว่า แล้วรายการทุ่งแสงตะวันก็ไม่ไปขายโฆษณากับสินค้าพวกขนม จะไปขายกับสินค้าที่มี
ภาพพจน์และสอดคล้องกับรายการ อาจเพราะลักษณะของอิมเมจ (image) ของรายการค่อนข้าง
ชัดเจนการขายเลย ไม่มีปัญหา ลักษณะการจู่ลูกค้าหรือปรับรายการไปตามใจผู้ซื้อไม่มี ราย
การนี้ก็จะเป็นประเภทว่าสปอนเซอร์ดูแล้วชอบใจก็ซื้อเลย ไม่ชอบก็ไม่ซื้อไม่ต้องไปโน้มน้าวจิตใจ
เขาเลยสำหรับทุ่งแสงตะวัน (นิรมล เมธีสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

จากคำสัมภาษณ์นี้ เป็นการบอกย้ำให้เห็นว่าคณะผู้ผลิตรายการมีความยึดมั่นใน
อุดมการณ์ของตนเองมาก แนวคิดด้านธุรกิจไม่มีผลเข้ามาเกี่ยวข้องและจากการได้พูดคุยกับ
คุณนิรมล เมธีสุวกุลอย่างไม่เป็นทางการระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าคุณนิรมล
นั้นไม่มีความมุ่งหวังจะอาศัยรายการนี้มาสร้างฐานทางการเงิน

จากที่ยกมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านอุดมคติและจุดมุ่งหมายขององค์กร
เข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน การสร้างผลงานของผู้ผลิตรายการ
การกระทำไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ผู้ผลิตรายการวางระดับความสำเร็จทางวิชาชีพไว้ที่การสร้างงาน
ให้มีคุณภาพจนเป็นที่ยอมรับของสื่อมวลชนเพื่อนร่วมอาชีพ (the craft-oriented) และยังมีมุ่งหวัง
สร้างผลงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม (the society-oriented) สิ่งเหล่านี้คือเหตุผลที่อธิบาย
ให้เห็นว่าเหตุไฉนรายการทุ่งแสงตะวันจึงออกมาเช่นที่เป็นอยู่

2. คณะผู้ผลิตรายการ

ในการผลิตรายการโทรทัศน์นั้นบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมาก เพราะการจะผลิตรายการโทรทัศน์ได้ต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่ายมาทำหน้าที่ต่างๆ ให้กระบวนการผลิตดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยความสำเร็จ อย่างไรก็ตามบุคลากรดังกล่าวนี้จะไม่มีความหมายใดเลยหากปราศจากการคัดเลือกบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับประเภทของรายการและลักษณะการถ่ายทำ เพราะหากบุคลากรที่เข้ามาทำหน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการผลิตขาดทักษะในการเรียนรู้งานและความเข้าใจในประเภทและความมุ่งหมายของรายการที่จะผลิตแล้ว จะก่อให้เกิดภาวะการถ่วงความก้าวหน้าของงานมากกว่าจะสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่พึงพอใจของผู้รับสารหรือประชาชน

จากการศึกษากระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ผู้วิจัยพบว่าบุคลากรที่เข้ามาทำหน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการผลิตได้รับการคัดเลือกมาอย่างเหมาะสม และต่างก็มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตด้วยกันทั้งสิ้น โดยในปัจจุบันคณะผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวันประกอบบุคลากรทั้งสิ้น 5 คน แต่รับผิดชอบตำแหน่งต่างๆ มากถึง 9 ตำแหน่ง ได้แก่ ตำแหน่งผู้อำนวยการผลิต ผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิต พิธีกร ผู้เขียนบทโทรทัศน์ ช่างภาพ ผู้ประสานงานการผลิต ผู้สำรวจข้อมูล ผู้ควบคุมการตัดต่อ และผู้ช่วยช่างภาพ โดยทั้งนี้บุคลากรบางคนจะต้องรับผิดชอบมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีการว่าจ้างบุคคลภายนอกเพื่อทำหน้าที่แต่งเพลงประจำแต่ละตอนอีกด้วย ซึ่งจากการพูดคุยกับคณะผู้ผลิตรายการอย่างไม่เป็นทางการและสังเกตการปฏิบัติงานในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ได้ทราบข้อมูลถึงที่มาในการกำหนดตำแหน่งและการมอบหมายภาระหน้าที่แก่บุคลากร รวมทั้งได้ทราบว่าในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้นบุคลากรแต่ละคนมีความสำคัญมากน้อยต่างกันโดยสามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้

2.1 คุณมนตรี ศิริธรรมปิติ มีตำแหน่งและความรับผิดชอบ คือ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตและช่างภาพ จากการสัมภาษณ์คุณมนตรีเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2538 ทำให้ได้ทราบว่าแต่เดิมนั้นคุณมนตรีทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานการผลิตมีหน้าที่รับผิดชอบคิดโครงเรื่องและคัดเลือกสถานที่ถ่ายทำซึ่งต้องกำหนดว่าในแต่ละตอนจะต้องมีฉากใดและภาพใดบ้าง และเนื่องจากในช่วงเวลานั้นทางรายการยังอาศัยระบบการเช่ากล้องโทรทัศน์และการว่าจ้างช่างภาพอิสระคุณมนตรีจึงได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่กำกับภาพโดยในขณะที่ถ่ายทำจะระบุให้ช่างภาพอิสระทราบว่าในแต่ละฉากต้องการมุมใด ขนาดภาพอย่างไร ตลอดจนทำ

หน้าที่กำหนดจุดขึ้นในฉากให้ทั้งตัวละครและพิธีกร นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการตัดต่อเทปรายการ โดยในช่วงเวลานั้นทางบริษัทยังไม่มีห้องตัดต่อเป็นของตนเองจึงต้องอาศัยการเช่าห้องตัดต่อทั่วไปที่เปิดบริการ ในการทำหน้าที่ควบคุมการตัดต่อรายการนั้นคุณมนตรีได้รับความไว้วางใจอย่างมากทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้อำนวยการผลิตไม่มีเวลามากพอที่จะติดตามมาตรวจสอบผลงานยังห้องตัดต่อที่ใช้บริการในระยะนั้น จึงมอบความรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่คุณมนตรีตัดต่อรายการให้ดีที่สุดและจะตรวจสอบผลงานเป็นครั้งคราวเท่านั้น

จากการที่คุณมนตรีต้องรับผิดชอบงานอย่างหนักและสามารถสร้างผลงานเป็นที่น่าพึงพอใจประกอบกับคุณมนตรีได้ร่วมงานกับทางบริษัทมานานพอสมควรทำให้คุณมนตรีได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตทำหน้าที่จัดการสิ่งต่างๆแทนผู้อำนวยการผลิตในบางประการ เช่น รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆเฉพาะหน้า ดูแลการถ่ายทำรายการและประเมินผลการตัดต่อรายการก่อนส่งออกอากาศ เป็นต้น ต่อมาเมื่อทางบริษัทมีงบประมาณมากพอจะจัดซื้อกล้องโทรทัศน์จึงได้ยกเลิกการว่าจ้างช่างภาพอิสระ และจัดเจ้าหน้าที่ฝ่ายกล้อง 3 คนทำหน้าที่เป็นช่างภาพให้แก่ทุกรายการของบริษัท แต่เนื่องจากรายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่ต้องออกถ่ายทำนอกสถานที่ตลอดเวลาการใช้เจ้าหน้าที่ฝ่ายกล้องของบริษัทจึงไม่สะดวก ผู้อำนวยการผลิตจึงได้มอบหมายให้คุณมนตรีทำหน้าที่เป็นช่างภาพประจำรายการอีกหนึ่งตำแหน่ง เพราะเห็นว่าคุณมนตรีมีพื้นฐานการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ สาขาการภาพยนตร์และภาพนิ่ง ประกอบกับการที่คุณมนตรีเคยทำหน้าที่กำกับภาพ ทิศ โคร่งเรื่อง คัดเลือกสถานที่ถ่ายทำและควบคุมการตัดต่อรายการมาก่อนจึงมีความรู้ในเรื่องภาพที่ต้องใช้ในรายการทุ่งแสงตะวันเป็นอย่างดี

จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานภาคสนาม พบว่าคุณมนตรีเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสูงสุดในกระบวนการผลิตเนื่องจาก

1) เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง เนื่องจากได้รับความไว้วางใจจากผู้อำนวยการผลิตฯ ให้มีอำนาจอย่างเต็มที่ขณะถ่ายทำรายการ นอกจากนี้แล้วภายในคณะผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ไม่มีบุคลากรผู้ใดที่มีความชำนาญเรื่องการใช้กล้องและการถ่ายภาพจึงส่งผลให้คุณมนตรีอาศัยการตัดสินใจด้วยตัวเองเป็นหลักใหญ่ โดยที่ผลงานที่ออกมาทุกครั้งเป็นที่น่าพึงพอใจจึงทำให้คุณมนตรีมีความมั่นใจในตนเองเป็นอย่างมาก ซึ่งลักษณะนิสัยเช่นนี้จะสังเกตเห็นได้ชัดเจนในขณะที่ถ่ายทำรายการทุกครั้งและส่งผลต่อวิธีการปฏิบัติงานดังนี้

1.1 ผู้วิจัยพบว่า ในขณะที่ถ่ายทำรายการคุณมนตรีจะไม่ชอบให้ผู้ใดเข้ามายุ่งเกี่ยวมากนัก ดังนั้นในขณะที่ถ่ายทำรายการจึงเป็นการทำงานของคุณลดากรสองคน คือ คุณนิรมล เมธีสุวกุลในฐานะพิธีกรและคุณมนตรี ศิริธรรมปิติในฐานะช่างภาพ ผู้ประสานงานการผลิต ซึ่งมีหน้าที่ประสานงานในขณะที่ถ่ายทำรายการจะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการถ่ายทำ เฉพาะการจัดเตรียมสถานที่และตัวละคร และคอยติดตามว่าการถ่ายทำดำเนินไปตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกเหนือไปจากนี้แล้วจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวโดยไม่จำเป็น ส่วนผู้สำรวจข้อมูล จะเข้ามาช่วยเหลือเล็กน้อยๆ เช่น ช่วยคิดไมโครโฟนให้ตัวละคร คุณแลไม่ให้นักข่าวเข้ามา รบกวนหรือมุงดูในขณะที่ถ่ายทำ นอกจากนี้จะคอยนั่งอยู่ห่างๆเพื่อรอรับฟังว่าช่างภาพหรือพิธีกรใช้ให้ทำอะไรหรือไม่ ส่วนผู้ช่วยช่างภาพจะคอยช่วยเหลือในการขนย้ายอุปกรณ์เมื่อถูกเรียกใช้เท่านั้น สำหรับคุณนิรมลเองมีบทบาทสำคัญเพียงเป็นผู้ดำเนินรายการที่ต้องดูแลเนื้อหาและควบคุม การตอบคำถามของตัวละคร และจะละทิ้งบทบาทความเป็นผู้อำนวยความสะดวกออกไปปล่อยให้ คุณมนตรีทำหน้าที่ควบคุมการผลิตแทน มอบอำนาจการตัดสินใจให้แก่คุณมนตรีอย่างเต็มที่

1.2 ผู้วิจัยพบว่า คุณมนตรีในฐานะเป็นช่างภาพของรายการจะทำหน้าที่ตัดสินใจ เรื่องภาพอย่างเต็มที่รวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ถ่ายทำที่เหมาะสม ซึ่งในบางครั้ง การกระทำของคุณมนตรีได้ไปก้าวก่ายหน้าที่ของผู้ประสานงานการผลิตอยู่ด้วย ดังเช่นในการถ่ายทำเรื่อง “พิธีเผาหลวงพระเจ้” ที่ อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ ผู้ประสานงานการผลิตพาช่างภาพเดินสำรวจสถานที่ภายในโบสถ์ ช่างภาพสำรวจสถานที่แล้วออกคำสั่งแทนผู้ประสานงานการผลิตให้จัดเตรียมตะเกียงเจ้าพายุสำหรับใช้ในขณะถ่ายทำ 2 ตัว จากนั้นเมื่อเดินสำรวจสถานที่บริเวณรอบนอกแล้วได้กำหนดให้เพิ่มฉากใหม่ คือ ฉากพิธีกรเดินคุยกับตัวละครนอกกำแพงวัด เป็นต้น หรือในการถ่ายทำจากจบเรื่อง ช่างภาพจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจเลือกฉากสำหรับถ่ายทำแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ประสานงานการผลิตได้แสดงความคิดเห็น เช่น ในการถ่ายทำจากจบเรื่อง “พิธีทำขวัญผึ้ง” ที่ อ.คีรีมาศ จ. สุโขทัย ช่างภาพจะเดินสำรวจสถานที่เพียงลำพังแล้วขอให้คณะผู้ผลิตรายการรออยู่ในที่นั้นก่อนโดยแจ้งให้ทราบเพียงว่าจะถ่ายทำจากจบเรื่อง โดยต้องรอให้แสงอาทิตย์ได้ขนาดแสงตามที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การกระทำเช่นนี้เป็นการก้าวก่ายหน้าที่ของผู้ประสานงานการผลิต แต่ผู้ประสานงานการผลิตไม่ได้แสดงความไม่พึงพอใจแต่อย่างใดในทางตรงข้ามกลับแสดงการยอมรับด้วยดี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับข้อสนับสนุนจากบทสัมภาษณ์ของคุณเจริญกุล เหลียวเกรียงไกรซึ่งเป็นผู้ประสานงานการผลิตของรายการผู้หนึ่งดังนี้

... พี่เขาทำงานมามาก มีประสบการณ์กับทุ่งแสงตะวันมากกว่า มุมมองของเขา บางทีก็มองไม่เห็นแต่ก็มั่นใจ คือ ถ้าเป็นรายการอื่นอาจเป็นความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนี่เรามั่นใจในความเห็นของพี่เขามากกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า (เจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2538)

1.3 เนื่องจากในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนี้ ไม่มีตำแหน่งผู้กำกับรายการมาดูแลการผลิต ขณะเดียวกันผู้อำนวยการผลิตก็ต้องทำหน้าที่เป็นพิธีกร ในขณะที่ถ่ายทำรายการ ดังนั้นคุณมนตรีในฐานะผู้รับผิดชอบการถ่ายภาพอยู่แล้วจึงเข้ามาทำหน้าที่กำกับภาพดูแลความเรียบร้อยขณะถ่ายทำรวมทั้งกำหนดจุดยืนให้แก่ตัวละคร และเนื่องจากตัวละครในรายการทุ่งแสงตะวันไม่ใช่นักแสดงอาชีพ แต่เป็นชาวบ้านและเด็กที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น การถ่ายทำรายการจึงไม่สามารถกระทำซ้ำๆหลายครั้งได้ รวมทั้งไม่สามารถจะคอยปรึกษาผู้อำนวยการผลิตได้ ดังนั้นในขณะที่ถ่ายทำรายการคุณมนตรีจะใช้วิจารณญาณของตนเองเป็นหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆขณะถ่ายทำ จึงเป็นการฝึกฝนให้คุณมนตรีมีความมั่นใจในความคิดและการตัดสินใจของตนเอง

1.4 ผู้วิจัยพบว่าในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตนั้น คุณมนตรีได้รับหน้าที่ให้ดูแลการตัดต่อรายการและประเมินผลรายการที่ได้ตัดต่อแล้ว โดยก่อนตัดต่อรายการผู้อำนวยการผลิตจะเป็นผู้ชี้แจงกับผู้ควบคุมการตัดต่อว่าต้องการภาพเด่นๆอะไรบ้าง จากนั้นคุณมนตรีจะเป็นอีกผู้หนึ่งที่จะอธิบายให้ผู้ควบคุมการตัดต่อทราบว่าควรเลือกใช้ภาพใดบ้าง เมื่อตัดต่อเรียบร้อยแล้วจะเข้ามาประเมินผลงานซึ่งหากพิจารณาแล้วว่าเทปรายการที่ตัดต่อนั้นยังมีจุดบกพร่องก็จะสั่งให้แก้ไขให้เรียบร้อยก่อนส่งออกอากาศ ในหน้าที่นี้ได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการผลิตเนื่องจากว่าคุณมนตรีเคยรับหน้าที่นี้มาก่อนและสามารถทำได้เป็นอย่างดีแล้ว ในจุดนี้จึงได้รับความไว้วางใจอย่างมากทั้งจากตัวผู้อำนวยการผลิตและผู้ควบคุมการตัดต่อรายการ

2) เป็นผู้ที่ทำงานแบบมุ่งเน้นคุณภาพอันแสดงถึงความเป็นมืออาชีพ ซึ่งจากการสังเกตการปฏิบัติงานของคุณมนตรี แล้วพบว่าคุณมนตรีเป็นผู้ที่ทำงานอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในฐานะช่างภาพของรายการนั้น คุณมนตรีจะมีความมุ่งมั่นที่จะค้นหาสถานที่ต่างๆเพื่อถ่ายทำรายการ โดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก เช่น ในการถ่ายทำพิธีทำขวัญผึ้ง ที่จ.สุโขทัย คุณมนตรีได้ขอให้คนขับรถพาออกนอกหมู่บ้านไปในตอนเช้าตรู่ตั้งแต่เวลาประมาณ 5 นาฬิกา เพื่อเสาะหาสถานที่สำหรับถ่ายภาพบรรยากาศยามเช้า หรือในการถ่ายทำพิธีदानข้าวใหม่

ที่จังหวัดเชียงใหม่ คุณมนตรีได้ตัดสินใจแบกอุปกรณ์ถ่ายทำเดินไปกลางทุ่งนาที่ไกลออกไป เพื่อถ่ายทำภาพมุมกว้างเพียง 1-2 ภาพเท่านั้น ในบางครั้งจะนำกล้องออกไปติดตั้งและรอคอยเป็นเวลานานเพื่อถ่ายภาพนกที่กำลังจะบินมาเกาะต้นไม้ หรือ เพื่อรอถ่ายภาพพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน เป็นต้น ความละเอียดอ่อนของคุณมนตรีมักจะปรากฏออกมาให้เห็นในภาพต่างๆที่ปรากฏอยู่ในรายการและผู้วิจัยเห็นว่าภาพเหล่านั้นมิได้ถ่ายทำมาได้โดยง่าย แต่ในการถ่ายทำรายการทุกครั้งมักจะมีภาพพิเศษเหล่านี้ปรากฏอยู่เสมอ และด้วยความที่คุณมนตรีให้ความสำคัญในการถ่ายทำมาก ในการถ่ายทำภาพเหล่านี้มักจะทำคนเดียวเงียบๆ ใช้สมาธิมาก และไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร แต่ในทางตรงกันข้ามคุณมนตรีจะเข้าไปมีบทบาทต่อการทำงานของผู้อื่นในบางครั้ง เช่น ในการตัดต่อรายการจะเป็นผู้กำหนดแก่ผู้ควบคุมการตัดต่อรายการว่าในเรื่องที่จะตัดต่อนี้ต้องการภาพใดเป็นพิเศษ และผู้ควบคุมการตัดต่อควรที่จะเลือกใช้ภาพครั้งที่เท่าไรจึงจะดี ในบางครั้งจะกำหนดลงไปอีกด้วยว่าควรที่จะทิ้งภาพไว้นานเท่าใด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเพราะคุณมนตรีเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญต่อการใช้ภาพในรายการมาก และเพราะคุณมนตรีมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตจึงสามารถสั่งการต่างๆได้

... ที่จะควบคุมเรื่องภาพ คือ ก่อนตัดต่อจะเอาสคริปต์ (script) มาดูทั้งหมดแล้วดูว่าอันไหนน่าจะเอามาเล่นหรือต้องการภาพเป็นพิเศษก็จะบอกว่าตอนนั้น ตรงนี้ตัดอย่างนี้ ที่เหลือเป็นหน้าที่เขาจะเลือกเอง เราแค่บอกว่าตรงส่วนนี้ภาพอันนี้น่าจะเล่น ภาพกับเสียงหรือเพลงกับบทประมาณกี่วินาที เป็นลักษณะที่ต้องการจะเน้น พอเขาตัดเสร็จแล้วจะเข้ามาดูว่าโดยรวมต้องแก้ตรงไหนบ้าง (มนตรี สิริธรรมปิณี . สัมภาษณ์ , 11 มีนาคม 2538)

ความมุ่งมั่นที่จะผลิตรายการให้มีคุณภาพของคุณมนตรีนั้น แม้จะก่อให้เกิดผลดีต่อรายการ คือ ทำให้รายการทุ่งแสงตะวันได้รับการยกย่องอย่างสม่ำเสมอ แต่จากการที่คุณมนตรีชอบที่จะทำงานโดยลำพัง ทำให้ลักษณะการทำงานแบบมืออาชีพที่เน้นการทำงานแบบกลุ่มต้องค่อยลงไป และส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันที่อยู่ในภาวะผูกขาดความสำคัญอยู่ที่บุคลากรบางคน ไม่มีระบบการกระจายงานที่ดีและไม่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาฝีมือแก่คณะผู้ผลิตรายการคนอื่นๆ ดังนั้นแม้ว่าคุณมนตรีจะมุ่งเน้นการทำงานแบบมืออาชีพ แต่ผู้วิจัยพบว่าคุณมนตรีมิได้ให้ความสนใจต่อระบบการทำงานแบบมืออาชีพเท่าที่ควร

3) เป็นผู้ที่ทำงานโดยมีการวางแผนล่วงหน้าตลอดเวลา เนื่องจากการถ่ายทำรายการทุ่งแสงตะวันจะไม่มีบทเขียนบทโทรทัศน์แบบสมบูรณ์สำหรับใช้ถ่ายทำรายการ แต่จากการร่วม

สังเกตการณ์ทำให้ทราบว่า การถ่ายทำรายการจะอาศัยเพียง โครงเรื่องที่กำหนดขึ้นในการประชุม เพื่อการผลิตเท่านั้น ซึ่งในโครงเรื่องดังกล่าวจะเป็นการกำหนดฉากต่างๆที่จะถ่ายทำ แต่สำหรับรายละเอียดนั้นจะอยู่ที่การพูดคุยขณะประชุมกันเท่านั้น ดังนั้นในการถ่ายทำรายการแต่ละครั้ง คุณมนตรีจึงต้องมีการวางแผนด้วยตนเองก่อนทุกครั้งแต่โดยนิสัยแล้วเขาจะไม่พูดหรือเขียนอะไรออกมาจะเก็บไว้เป็นความเข้าใจส่วนตัวเท่านั้น ทำให้คณะผู้ผลิตรายการคนอื่นๆ ไม่อาจจะเข้าถึงความคิดของเขาได้ ในบางครั้งจึงทำให้ขาดการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในขณะที่ถ่ายทำ เพราะคณะผู้ผลิตรายการ ไม่อาจเข้าใจได้ว่าคุณมนตรีกำลังคิดหรือกำลังทำอะไร ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ จากลักษณะที่กล่าวมานี้อาจพิจารณาได้ว่าการที่คุณมนตรีไม่เปิดเผยถึงแผนการถ่ายทำของตนเองให้ผู้ใดทราบ ไม่ใช่เพราะเป็นผู้ที่ทำงานโดยไม่มีแผนการ แต่อาจจะเห็นว่าถึงอย่างไรตนเองก็คือผู้ถ่ายทำรายการอยู่แล้วและยังเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการถ่ายทำมากที่สุด รวมทั้งมีความเชี่ยวชาญในการถ่ายภาพมากที่สุด จึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเปิดเผยแผนการทำงานให้ผู้อื่นทราบ ซึ่งคณะผู้ผลิตรายการคนอื่นๆดูเหมือนว่าจะยอมรับในลักษณะนิสัยและวิธีการทำงานของคุณมนตรีเป็นอย่างดี ดังนั้นในการถ่ายทำรายการจึงดำเนินไปตามแผนการทำงานของคุณมนตรี โดยที่คณะผู้ผลิตรายการอื่นๆต้องเป็นผู้คอยติดตามเท่านั้น

4) เป็นผู้ที่ค่อนข้างเก็บตัว ทำงานโดยลำพังไม่ชอบยุ่งเกี่ยวใครมากนักและมักจะจัดการหรือทำอะไรด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ เช่นเรื่องการจัดถ่ายอุปกรณ์กล้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ช่วยช่างภาพแต่ผู้วิจัยสังเกตว่าคุณมนตรีมักจะจัดการย้ายอุปกรณ์กล้องไปในจุดต่างๆด้วยตนเองมากกว่าจะเรียกใช้ผู้ช่วยช่างภาพ อย่างไรก็ตามคุณมนตรีมิได้เป็นผู้มีความคิดคับแคบเพราะในช่วงเวลาที่ต้องเข้าร่วมประชุมคณะผู้ผลิตรายการ คุณมนตรีจะให้ความร่วมมือกับที่ประชุมอย่างดี เปิดใจกว้างรับความคิดเห็นของผู้อื่นและเสนอความคิดเห็นในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มที่ แต่เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการถ่ายทำรายการจะค่อนข้างเก็บตัวเพื่อไม่ให้ใครมายุ่งเกี่ยว หรือมาแสดงความคิดเห็นแล้วอาจจะทำให้งานของตนเองต้องล่าช้าหรือวุ่นวายไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

จากที่กล่าวมาทั้ง 4 ประการจะเห็นว่าลักษณะนิสัยของคุณมนตรีนั้นนอกจากส่งผลต่อวิธีการทำงานของคุณมนตรีแล้วยังส่งผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันอีกด้วย

2.2 คุณนิรมล เมธีสุวกุล มีตำแหน่งและความรับผิดชอบ คือ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการผลิต พิธีกรและผู้เขียนบทโทรทัศน์ ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของบริษัท ป่าใหญ่ครีเอชัน จำกัดที่มอบหมายให้บุคลากรระดับผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบผลิตรายการให้แก่บริษัท ดังนั้นคุณนิรมลจึงได้มารับผิดชอบในตำแหน่งผู้อำนวยการผลิตมีหน้าที่ควบคุมการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน และเนื่องจากคุณนิรมลเคยเป็นพิธีกรและผู้เขียนบทโทรทัศน์ให้แก่รายการทุ่งหญ้าป่าใหญ่มาก่อน เมื่อรายการนี้ถูกนำมาพัฒนาเป็นรายการทุ่งแสงตะวัน คุณนิรมลจึงรับหน้าที่เป็นทั้งพิธีกรและ ผู้เขียนบทโทรทัศน์อีกด้วย โดยพื้นฐานการศึกษาแล้วคุณนิรมล เมธีสุวกุล จบการศึกษาจากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านการหนังสือพิมพ์ หลังจากจบการศึกษาแล้วได้ประกอบอาชีพเป็นนักข่าว จากนั้นได้ลาออกจากบริษัทแปซิฟิคอินเตอร์คอมมิวนิเคชัน จำกัด และมาเปิดบริษัทเป็นของตนเองร่วมกับคุณอุษา เพ็ชรฤทธิ์และคุณสุรียนต์ จงลีพันธ์เพื่อผลิตรายการโทรทัศน์ที่เน้นผลิตรายการด้านสาระความรู้ โดยดำรงตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายบริหารของบริษัทฯ

จากการสังเกตการปฏิบัติงานภาคสนามและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยพบว่าคุณนิรมล เมธีสุวกุลนั้นแม้ว่าจะเป็นบุคลากรที่มีตำแหน่งสูงสุดในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน แต่โดยบทบาทการปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตแล้วพบว่ามียุทธศาสตร์สำคัญรองจากคุณมนตรี ศิริธรรมปิติ อย่างไรก็ตามคุณนิรมลเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันเนื่องจาก

1) เป็นผู้อำนวยการผลิตรายการ จึงมีบทบาทต่อการกำหนดการทำงานโดยภาพรวมของคณะผู้ผลิตรายการและส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตดังนี้คือ

1.1 ก่อให้เกิดการยึดมั่นในอุดมการณ์และแนวคิดของรายการ จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ทราบว่าอุดมการณ์ของผู้อำนวยการผลิตมีผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ซึ่งจะปรากฏให้เห็นตั้งแต่ในขั้นการประชุมประจำปีและการประชุมเพื่อพัฒนาแนวคิด การประชุมทั้งสองแบบนี้จัดขึ้นเพื่อสรรหาเรื่องที่จะใช้ในรายการทุ่งแสงตะวัน ทั้งนี้ได้วางแนวคิดรายการไว้ว่าเนื้อหาที่จะนำเสนอในรายการต้องเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตมนุษย์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเท่านั้น จากการพิจารณาตารางแสดงแผนการผลิตรายการประจำปี 2538 แล้วปรากฏว่าเรื่องต่างๆที่วางแผนการผลิตไว้ล้วนมีเนื้อหาคือสาระของแนวคิดของรายการที่ตั้งไว้ทั้งสิ้น นอกจากนี้หลังจากพิจารณาเนื้อหารายการที่ได้ผลิตออกอากาศ

ไปแล้วจำนวน 145 ตอนก็ได้พบว่าเรื่องต่างๆที่ผลิตขึ้นนั้นล้วนแต่สอดคล้องกับแนวคิดรายการ เช่นกัน จากตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นการสนับสนุนให้เห็นบทบาทของผู้อำนวยการผลิตที่มีต่อกระบวนการผลิตและยังสะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าของผู้อำนวยการผลิตมีผลต่อการกล่อมเกลาคำความคิดของบุคลากรในคณะฯให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน

1.2 เน้นการทำงานที่มุ่งสู่คุณภาพ ในกระบวนการผลิตนั้นผู้อำนวยการผลิตเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจต่างๆ ดังนั้นคุณภาพของรายการที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งจึงมาจากการเอาใจใส่ของผู้อำนวยการผลิต สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้นแม้ว่าผู้อำนวยการผลิตจะไม่ได้ใช้อำนาจของตนเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวในขณะที่ถ่ายทำรายการมากนักก็ตาม แต่ผู้อำนวยการผลิตสามารถควบคุมคุณภาพของรายการไว้ได้ ทั้งนี้โดยการคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับรายการ นอกจากนี้คุณนิรมลยังพยายามแสดงให้เห็นให้ผู้ผลิตรายการได้ทราบว่าการผลิตรายการให้มีคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเห็นได้จากการพยายามพัฒนารายการในรูปแบบต่างๆดังบทสัมภาษณ์นี้

รายการเราพยายามที่จะพัฒนาทุกด้าน แต่ว่าคอนเซ็ปต์(concept)จะต้องเหมือนเดิมแล้วก็คงเอกลักษณ์ไว้เหมือนเดิมที่กำลังพัฒนาตอนนี้ คือ รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่จะเสนอเป็นซีรีส์(series) อย่างเช่น เรื่องการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น ในอนาคตจะมีการพัฒนารายการ โดยให้เวลาในการสำรวจข้อมูลให้มากกว่านี้ จะจัดตารางการออกถ่ายทำให้นานขึ้นจะได้มีเวลาในการตัดต่อรายการมากขึ้น คือพยายามจะเน้นคุณภาพ คุณภาพในที่นี้ก็คือ การตัดต่อแบบเนียนไหม ซึ่งการตัดต่อมันจะดีไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับว่าเราถ่ายทำอย่างไร เราถ่ายเตี๊ยมานไหม มุมไหน ในระหว่างถ่ายทำมีคนเดินผ่านกล้องเราเทคโนโลยีใหม่ เรื่องแสงก็มีส่วนสำคัญมากกว่าภาพจะออกมาดีหรือไม่ดี คิดว่ารายการเรากำลังพัฒนาไปไม่หยุดนิ่ง (นิรมล เมธิสุกุล . สัมภาษณ์ , 11 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการพัฒนารายการทุ่งแสงตะวันแล้วยังชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของคุณนิรมลมีผลต่อกระบวนการผลิตรายการด้วย เพราะคุณนิรมลนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนโยบายและแผนงาน รวมทั้งกำหนดรูปแบบการทำงานของบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิต

2) เป็นพิธีกรและผู้เขียนบทโทรทัศน์ จึงมีบทบาทในการควบคุมแนวคิดของรายการทั้งหมดในการกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้น แม้ว่าจะไม่มีการเขียนบทโทรทัศน์แบบสมบูรณ์สำหรับใช้ในขณะถ่ายทำรายการ และแม้ว่าการถ่ายทำรายการจะเป็นไปโดยอาศัยโครงเรื่องที่รับผิดชอบโดยผู้ประสานการผลิตก็ตาม แต่คุณนิรมลก็ยังมีบทบาทในการควบคุมเนื้อหาและแนวคิดของรายการไว้ได้ เพราะก่อนการถ่ายทำคณะผู้ผลิตรายการจะต้องมีการประชุมซักซ้อมความเข้าใจก่อน ในการประชุมครั้งนี้โครงเรื่องจะถูกนำมาปรับปรุงและแก้ไขโดยผู้อำนวยการผลิตร่วมกับคณะผู้ผลิตรายการทุกคน นอกจากนี้ในขณะถ่ายทำรายการนั้นคุณนิรมลในฐานะผู้ดำเนินรายการยังสามารถที่จะสอดแทรกความคิด หรือ เชื่อมโยงเนื้อหาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้อีก เพราะเนื้อหาที่นำเสนอในรายการนี้โดยส่วนใหญ่จะใช้การบรรยายนอกสถานที่ ดังนั้นแม้ว่าช่างภาพจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการควบคุมภาพ แต่การถ่ายทำก็ต้องเป็นไปตามเนื้อหาที่คุณนิรมลกำหนดขึ้น

3) เป็นผู้ที่ตั้งใจกว้างยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น และเน้นระบบการทำงานแบบพี่น้องลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้ ส่งผลต่อการดูแลและปกครองบุคลากรในกระบวนการผลิตที่ทำงานกันอย่างอะลุ่มอล่วย เกรงอกเกรงใจกัน ทั้งนี้เพราะคุณนิรมลไม่นิยมการทำงานที่เน้นตำแหน่ง แต่จะให้ความสำคัญที่การทำงานแบบพึ่งพาอาศัยกันและช่วยเหลือกันแบบพี่น้อง

... ทุ่งแสงตะวันมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง คือ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันมันทำให้รู้ใจกัน อย่างเช่นว่า ตอนที่ไม่ว่างแล้วเห็นหน้ายิ้ม ๆ แต่ว่าไม่ว่างแล้วก็จะเบรค(break) เราจะรู้กันว่า คนนี้ไม่ว่าง จะส่งงานอะไรต่อ ทีมเวิร์ค(team work)ค่อนข้างสำคัญและด้วยความที่รายการทุ่งแสงตะวันใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตลอดเวลา ลักษณะการทำงานแบบรู้ใจกันมันค่อนข้างสูง (นิรมล เมธีสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ผู้อำนวยการผลิตเห็นว่าลักษณะการทำงานที่เหมาะสมสำหรับรายการทุ่งแสงตะวัน คือ การทำงานในลักษณะกลุ่มเล็กและรู้ใจกัน แนวความคิดของผู้อำนวยการผลิตนี้ได้ส่งผลต่อแนวคิดของคณะผู้ผลิตรายการคนอื่นๆด้วย ดังบทสัมภาษณ์ของผู้สำรวจข้อมูลที่ว่า

... คิดว่าการทำรายการสารคดีมันทำให้เกิดการใช้ชีวิตที่ไม่ใช่เข้าไปเย็นกลับ เราต้องปรับตัวหลายอย่าง ต้องมีการแลกเปลี่ยน คลุกคลี มีการเสนอแนะอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อ

การทำงาน จุดสำคัญในการทำงานอยู่ที่การปรับตัวเข้าหากัน มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพราะมันจะเป็น ประโยชน์ต่อการทำรายการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแล้วก็รวมถึงชีวิตด้วย คือคุยกันทุกเรื่อง (สมศิริ ธารสาวัฒนา . สัมภาษณ์ , 29 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น บ่งบอกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคณะผู้ผลิตรายการและบรรยากาศในการทำงาน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากแนวคิดของผู้อำนวยการผลิตรายการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าลักษณะนิสัยของผู้อำนวยการผลิตได้ส่งผลต่อขั้นตอนการผลิตรายการ ซึ่งผู้อำนวยการผลิตจะมอบอำนาจในการตัดสินใจต่างๆให้แก่ผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิต เพื่อให้การดำเนินงานดำเนินไปโดยไม่มีการขัดแย้งทางความคิด ดังบทสัมภาษณ์ว่า

... ทุกคนในทีมงานค่อนข้างจะรู้ว่าคุณอยู่ภายใต้หน้าที่ของใคร ต้องเชื่อฟังใครบ้าง โดยมากแล้วเมื่อมีปัญหาทุกคนก็จะปรึกษาผู้ (คุณมนตรี สิริธรรมนิติ) คือที่พยายามจะอยู่ข้างนอก คิดต่อธุรกิจแล้วมอบหมายหน้าที่ว่ามีอะไรสงสัยให้ปรึกษาผู้ เพราะที่ต้องการให้เป็นอย่างนั้น แต่ว่าในระหว่างอยู่ในทีมที่คงต้องเป็นคนตัดสินใจหลักในฐานะหัวหน้าทีมงาน แต่ว่าในอนาคตนี้นับว่าไม่มีที่อยู่ในรายการ ผู้ก็ต้องเป็นหัวหน้าทีมงานต่อไป ในอนาคตก็จะต้องมีช่างภาพใหม่มา (นิรมล เมธสุวกุล . สัมภาษณ์ , 11 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคุณนิรมลค่อนข้างจะไว้ใจการทำงานของคุณมนตรีหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิต และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้คุณนิรมลค่อนข้างจะปล่อยอำนาจการตัดสินใจให้แก่คุณมนตรีในขณะที่ถ่ายทำรายการ จึงเป็นเหตุให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการผลิตค่อนข้างจะมีบทบาทเด่นกว่าผู้อำนวยการผลิต

4) เป็นผู้ที่รักธรรมชาติ จากการได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยได้ใกล้ชิดบุคคลากรผู้นี้มากขึ้น และพบว่าโดยลักษณะนิสัยส่วนตัวแล้วคุณนิรมลเป็นผู้ที่มีจิตใจงาม รักธรรมชาติ ต้องการแสวงหาธรรมชาติอันบริสุทธิ์ที่แฝงอยู่ในท้องถิ่นต่างๆมาเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป เพราะมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของวิถีชีวิตและประเพณีต่างๆของชาวชนบท โดยบุคลิกภาพเช่นนี้ ทำให้คุณนิรมลสามารถเข้ากับชาวบ้านได้อย่างรวดเร็วและสามารถสร้างภาพพิมพ์ใจของพิธีกรรายการท้องถิ่น เช่น รายการทุ่งแสงตะวันให้เกิดแก่ผู้ชมรายการได้ และจากการศึกษาบทบาทของคุณนิรมลในฐานะพิธีกรแล้วพบว่า วิธีการตั้งคำถามของคุณนิรมลในรายการยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยที่สังเกตได้ว่า คุณนิรมลพยายามกระตุ้นให้เกิดสามัญ

สำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติกับเด็ก โดยมักจะตั้งคำถามที่เกี่ยวสิ่งแวดล้อม เช่น ในการถ่ายทำเรื่อง "บุคณา หาป่าทังก้า" ซึ่งเสนอเนื้อหาว่าในช่วงหน้าฝน ข้าวออกเมล็ดทำให้ด้กัแตนบินมาอาศัยตามท้องนาเพื่อกัดกินต้นข้าวเป็นอาหารก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชาวนา พิธีกรตั้งคำถามว่า

ทำไมด้กัแตนชุกชุมช่วงนี้
 พวกผู้ใหญ่เขาจับด้กัแตนไปขาย พวกเราเคยมาจับไปขายบ้างไหม
 ถ้าด้กัแตนมาลงนาเยอะ ๆ แล้วพวกผู้ใหญ่เขาทำอะไรกันบ้างคะ
 ทำไมคิดว่าใช้ยาฆ่าแมลงแล้วดีละคะ อ้าวแล้วใครเห็นว่ามีดีบ้างคะ

หรือในการถ่ายทำเรื่อง "พิธีทำขวัญผึ้ง" ซึ่งมีเนื้อหาว่าใน อำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย ชาวบ้านร่วมกันประกอบพิธีทำขวัญผึ้งเพื่อรำลึกถึงประเพณีเก่าแก่ที่จัดทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่จะทำพิธีเรียกขวัญผึ้งเพื่อให้ผึ้งมาทำรังที่ต้นยาง จะได้มีน้ำผึ้งมากพอสำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณี และไม่โดนผึ้งทำร้ายขณะเก็บรังผึ้ง พิธีกรตั้งคำถามว่า

ต้นยางต้นนี้อยู่มานานหรือยัง
 พิธีนี้จัดทำขึ้นเพื่ออะไร
 มาร่วมพิธีวันนี้สนุกไหม
 ปีหน้าจะมาร่วมพิธีไหม
 รู้ไหมว่าทำไมคนรุ่นปู่ย่าเราถึงต้องเลิกอาชีพนี้
 คิดว่าทุกวันนี้ผึ้งไม่มาทำรังเพราะอะไร

ลักษณะคำถามที่ใช้ในการดำเนินรายการนี้ นอกจากจะสะท้อนมาจากลักษณะนิสัยที่รักในธรรมชาติแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของคุณนิรมลที่พยายามจะปลูกฝังแนวอุดมการณ์ของตนเองให้แก่ผู้ชมรายการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื้อหาของรายการและความนิยมของรายการที่ได้รับการยกย่องอย่างสม่ำเสมอว่าสามารถเข้าถึงสภาพชีวิตของชาวชนบทได้อย่างแท้จริง จึงนับว่าบุคลากรผู้นี้มีบทบาททำให้กระบวนการผลิตมีความสมบูรณ์ และก่อให้เกิดการสร้างผลงานที่มีคุณภาพ

2.3 คุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกรและคุณอุษา รอดเกลี้ยง มีตำแหน่งและความรับผิดชอบ คือ ดำรงตำแหน่งผู้ประสานงานการผลิตและควบคุมการตัดต่อรายการบุคลากรทั้งสองคน จบการศึกษาจากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์จึงมีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานการผลิต เพราะมีความเข้าใจในกระบวนการผลิตรายการเป็นอย่างดี

จากการสังเกตการปฏิบัติงานภาคสนามพบว่า คุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกรและคุณอุษา รอดเกลี้ยงเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิต เพราะโดยตำแหน่งแล้วบุคลากรทั้งสองคนนี้จะต้องทำหน้าที่ดูแลและประสานงานให้กระบวนการผลิตดำเนินไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ยังเป็นผู้กำหนดโครงเรื่องสำหรับการถ่ายทำรายการ และยังมีหน้าที่ควบคุมการตัดต่อรายการอีกด้วย จากบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรทั้งสองแสดงให้เห็นว่าการดำเนินไปของกระบวนการผลิตจะต้องอาศัยบุคลากรทั้งสองคนนี้ แต่นอกจากหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงแล้วผู้วิจัยพบว่าบุคลากรทั้งสองมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการผลิต เนื่องจาก

1) ความละเอียดรอบคอบในการทำงาน จากการสังเกตการปฏิบัติงานของคุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกรในการสำรวจสถานที่และข้อมูลเพื่อการถ่ายทำเรื่องพิธีทำขวัญผึ้งที่ จ. สุโขทัย ผู้วิจัยพบว่าคุณเจริญกุลเป็นผู้ที่มีความรอบคอบในการทำงานอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการคัดเลือกสถานที่ถ่ายทำ คุณเจริญกุลจะพิจารณาอย่างละเอียดว่า สถานที่แต่ละแห่งนั้นมีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องหรือไม่ มีพื้นที่กว้างพอจะถ่ายทำหรือไม่ และเมื่อถึงเวลาถ่ายทำจริงแล้วปริมาณแสงจะเหมาะแก่การถ่ายทำหรือไม่ คั้งการคัดเลือกสถานที่สำหรับการใช้เป็นฉากแสดงการทำเครื่องเช่นไหว้ที่จะใช้ในวันประกอบพิธีทำขวัญผึ้ง คุณเจริญกุลตรวจสอบสถานที่นั้นซ้ำหลายครั้ง เพราะเกิดความไม่แน่ใจว่าจะมีปัญหาเรื่องแสงหรือไม่ จึงตัดสินใจรออยู่นานเพื่อตรวจสอบว่าในเวลาเดียวกันกับเวลาที่ถ่ายทำนั้นในบริเวณดังกล่าวมีปริมาณแสงมากเกินไปหรือไม่ และปรากฏว่าในบริเวณนั้นไม่สามารถใช้เป็นฉากแสดงการทำเครื่องเช่นไหว้ได้เพราะมีปริมาณแสงจัดมากเกินไป จึงได้เจรจาขอให้ชาวบ้านเปลี่ยนสถานที่ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี ความละเอียดรอบคอบในการทำงานของผู้ประสานงานการผลิตในการคัดเลือกสถานที่ถ่ายทำนั้น มีความสำคัญต่อความราบรื่นของกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันเป็นอย่างมาก

2) ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและความยากลำบากในการทำงาน จากการศึกษาระบวนการผลิตรายการพบว่าผู้ประสานงานการผลิตเป็นหนึ่งที่ต้องออกเดินทางไปยังต่างถิ่นเพื่อสำรวจสถานที่ ซึ่งในบางครั้งผู้ประสานงานการผลิตไม่มีความคุ้นเคยกับสถานที่เหล่านั้นแม้แต่น้อย แต่กลับมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะคุณยุพา รอดเกลี้ยงซึ่งเป็นผู้หญิง แต่ไม่มีความกังวลกับการต้องไปเผชิญกับสถานที่แปลกๆซึ่งอยู่ห่างไกลแต่อย่างใด ดังการออกเดินทางไปโดยลำพังกับผู้สำรวจข้อมูลไปที่ อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ เพื่อสืบหาข้อมูลและสำรวจสถานที่เรื่อง พิธีเผาหิ้วพระเจ้า และ พิธีदानข้าวใหม่ ซึ่งในการสำรวจสถานที่นี้ผู้ประสานงานการผลิตต้องพบความยากลำบากเพราะที่ อ. แม่แจ่ม เป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลและอยู่ในหุบเขาและหมู่บ้านที่เข้าไปสำรวจข้อมูลนั้นไม่มียานพาหนะบริการ ดังนั้นการเดินทางจึงค่อนข้างลำบาก นอกจากนี้ที่พักอาศัยยังไม่สะดวกจึงต้องติดต่อขอพักกับชาวบ้าน ลักษณะการทำงานของผู้ประสานงานการผลิตในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลจึงค่อนข้างจะต้องเสี่ยงต่ออันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และจากการที่ผู้วิจัยได้ร่วมทางไปกับคุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกรซึ่งเป็นผู้ประสานงานการผลิตอีกผู้หนึ่งไปที่ จ. สุโขทัย เพื่อสำรวจข้อมูลเรื่อง พิธีทำขวัญผึ้ง ในระหว่างการเดินทางไปยังจังหวัดสุโขทัยนั้นเป็นไปด้วยดีเพราะมีรถโดยสารปรับอากาศและมีโรงแรมให้พักแรมในช่วงศึกปรากฏว่ามีผู้ไม่ประสงค์ดีมาเกาะประตูดูเรียก เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้ประสานงานการผลิตถึงเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันว่าเคยเกิดขึ้นหรือไม่ ได้คำตอบว่าเคยมีปรากฏบ้างเช่นกันและยังมีความไม่สะดวกที่ได้รับจากการพักอาศัยในโรงแรมในลักษณะอื่นอีก เช่น พบว่าห้องพักอยู่ในสภาพที่ไม่สะอาดอย่างมากแต่ไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้เพราะเป็นโรงแรมแห่งเดียวที่มีอยู่ในจังหวัด หรือกรณีเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้โรงแรมทำให้กระแสไฟฟ้าดับเป็นเวลานาน เป็นต้น

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า งานสำรวจสถานที่สำหรับการถ่ายทำรายการทุ่งแสงตะวันนั้น นอกจากผู้ประสานงานการผลิตจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเป็นอย่างดีเพื่อให้สามารถคัดเลือกสถานที่ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ผู้ประสานงานการผลิตยังต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าที่จะเผชิญกับสถานที่และสิ่งต่างๆที่ไม่คุ้นเคยอีกด้วย ดังนั้นบุคลากรในตำแหน่งผู้ประสานงานการผลิตจึงเป็นหนึ่งที่มีความหมายต่อกระบวนการผลิต

3) มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ จากการสังเกตการปฏิบัติงานของคุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร ในการสำรวจสถานที่ที่ จ. สุโขทัยนั้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าคุณเจริญกุลเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ พุดจามีเหตุผลและมีหลักการ ใช้ความคิดทุกครั้งก่อนพูดหรือแสดงความ

คิดเห็นใดๆทำให้ชาวบ้านที่ได้ติดต่อด้วยแสดงความพอใจที่จะพูดคุยและยินดีที่จะให้ความร่วมมือ ลักษณะบุคลิกภาพเช่นนี้ช่วยเสริมให้คุณเจริญกุลสามารถทำงานได้โดยสะดวก โดยเฉพาะหน้าที่ในการคัดเลือกตัวละครเด็กที่จะต้องติดต่อขออนุญาตพ่อแม่ของเด็กนั้น คุณเจริญกุลสามารถทำได้อย่างดี นอกจากนี้ในบางสถานการณ์ที่ต้องติดต่อกับทางราชการ เช่น โรงเรียนเพื่อติดต่อขออนุญาตคุณครูในการคัดเลือกตัวละคร เป็นต้น ลักษณะบุคลิกภาพของบุคลากรผู้นี้จึงนับว่ามีผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันอย่างยิ่ง

4) มีลักษณะการวางตัวเรียบง่าย จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ผู้วิจัยได้คุ้นเคยกับผู้ประสานงานการผลิตทั้งสองคนมากขึ้น และได้พบว่าบุคลากรทั้งสองคนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ลักษณะการวางตัวเรียบง่าย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้สามารถเข้ากับชาวบ้านได้ดี ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาจากลักษณะการแต่งกายที่ค่อนข้างจะสบายๆ ถ้อยคำแทนกระเป๋ารวมทั้งลักษณะการพูดจากับชาวบ้านแบบง่ายๆ พยายามใช้ภาษาท้องถิ่นพูดคุยกับชาวบ้าน เพราะบุคลากรทั้งสองคนมีพื้นเพเป็นคนใต้จึงพอจะพูดภาษาใต้ได้ นอกจากนี้คุณยุพายังมีความรู้ในภาษาเหนือพอประมาณเพราะจบศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และแม้ว่าในบางครั้งจะไม่สามารถพูดคุยกับชาวบ้านได้รู้เรื่องอย่างชัดเจน แต่การพยายามใช้ภาษาท้องถิ่นทำให้ชาวบ้านค่อนข้างฟังพอใจและแสดงความเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน

จากที่กล่าวมาทั้ง 4 ประการข้างต้นนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่าบุคลากรในตำแหน่งผู้ประสานงานการผลิตนี้เป็นบุคลากรอีกผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการผลิต แต่ก็เป็นผู้ที่ทำให้กระบวนการผลิตดำเนินไปอย่างราบรื่นและสมบูรณ์

2.4 คุณสมศิริ ธนสารวัฒนา มีตำแหน่งและความรับผิดชอบ คือ ดำรงตำแหน่งผู้สำรวจข้อมูล โดยพื้นฐานแล้วบุคลากรผู้นี้ไม่ได้จบการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์มาโดยตรงแต่จบการศึกษาด้านโบราณคดี จากมหาวิทยาลัยศิลปากร แต่ผู้อำนวยการผลิตเห็นว่ามีความสามารถในการสืบค้นข้อมูลได้จึงมอบตำแหน่งให้เป็นผู้สำรวจข้อมูล

จากการได้พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับคุณสมศิริมากขึ้นและพบว่าคุณสมศิริเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตเนื่องจาก

1) เป็นผู้ที่มิมีสัญชาติและมีไหวพริบ จากการศึกษาระบบการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ผู้วิจัยพบว่าโดยลักษณะงานแล้วผู้สำรวจข้อมูลมักจะต้องประสบปัญหาต่างๆมากมาย ตั้งแต่ปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยในสวัสดิภาพของตนเองในขณะที่เดินทางไปสำรวจข้อมูล ปัญหาอันเกิดจากข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของรายการ ปัญหาอันเกิดจากสถานที่ถ่ายทำที่อยู่ห่างไกลเกินไปหรือบางแห่งอาจไม่สะดวกต่อการเดินทางเข้าไปถ่ายทำ ปัญหาเรื่องการจัดหาที่พักสำหรับคณะผู้ผลิตรายการ เป็นต้น ปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแต่ต้องการการแก้ไขเฉพาะหน้า และที่ผ่านมามีคุณสมศิริสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ดี ดังตัวอย่างการสำรวจข้อมูลที่ จ. สงขลา เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องปะการังเทียม การทำกระป๋องที่บางระจอน และ การหาทุ่งเคยด้วยวิธีต๋อตัน (ไม้โถกแตก) หลังจากเมื่อได้เดินทางไปสำรวจแล้วปรากฏว่าเรื่องราวทั้ง 3 เรื่องที่ต้องการสืบหาข้อมูลสำหรับถ่ายทำนั้นต้องถูกยกเลิกไป เนื่องจากปัญหาเดียวกัน คือ สภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวยทำให้ไม่สามารถจะถ่ายทำได้ คุณสมศิริจึงแก้ปัญหาโดยการติดต่อกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน(NGO)ที่ประจำอยู่ที่นั่นเพื่อสืบหาข้อมูลที่น่าสนใจล่อการถ่ายทำแทน และปรากฏว่าได้พบเรื่องราวที่น่าสนใจ คือ เรื่อง พิธีการทำขวัญข้าว ซึ่งมีข้อมูลที่แน่นอนแล้ว และอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องการเก็บลูกเหริย ซึ่งยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนและต้องออกไปสืบหาข้อมูลในสถานที่ห่างไกลถึงเขตชายแดนจังหวัดสงขลา แต่คุณสมศิริไม่ได้แสดงความท้อถอยและตัดสินใจเดินทางไปสำรวจข้อมูลโดยมีผู้ประสานงานการผลิตร่วมเดินทางไปด้วย คือ คุณยุพารอดเกลี้ยง หลังจากได้เดินทางออกสำรวจข้อมูลแล้วพบว่าสถานที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในบริเวณที่ห่างไกลจากหมู่บ้านมาก ไม่มีถนนสำหรับนำรถเข้าไปและต้องใช้การเดินทางเท้าถึงสองชั่วโมงกว่า คุณสมศิริจึงปรึกษากับคุณยุพาและตัดสินใจยกเลิกการถ่ายทำในเรื่องนี้ เพราะเห็นว่าสถานที่ดังกล่าวอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล และเมื่อไม่สามารถนำรถยนต์เข้าไปได้จะทำให้การขนย้ายอุปกรณ์การถ่ายทำลำบากมาก โดยเฉพาะเมื่อต้องแบกสัมภาระขึ้นเขา นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องกระแสไฟฟ้าที่ต้องใช้ขณะถ่ายทำรายการและปัญหาด้านที่พักและอาหารสำหรับคณะผู้ผลิตรายการ แต่เนื่องจากแผนการถ่ายทำต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ทันการออกอากาศ ดังนั้นคุณสมศิริจึงต้องสืบหาข้อมูลต่อไปและได้ทราบข้อมูลจากชาวบ้านว่า ในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงเขามีการจัดการเรื่อง ป่าชุมชน ซึ่งชาวบ้านจะร่วมกันดูแลป่าของชุมชน มีการออกกฎการตัดไม้

อย่างเข้มงวด จึงนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะสอดคล้องกับแนวคิดของรายการ คุณสมศิริ จึงตัดสินใจออกสืบหาข้อมูลในเรื่องดังกล่าว

จากที่กล่าวมานี้ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของคุณสมศิริว่าเป็นผู้ที่มีความอดทน และมีไหวพริบในการแก้ปัญหาต่างๆทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นลุล่วงไปด้วยดี คณะผู้ผลิตรายการสามารถถ่ายทำรายการได้ทันการออกอากาศ จึงนับว่าบุคลากรผู้นี้มีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน

2) มีลักษณะการวางตัวเรียบง่ายและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จากการร่วมเดินทางเพื่อข้อมูลภาคสนามที่ จ. สุโขทัยทำให้ผู้วิจัยได้เห็นการปฏิบัติงานของคุณสมศิริและเห็นว่าคุณสมศิริสามารถทำตัวเข้ากับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี การสืบหาข้อมูลไม่ลำบากมากนักเพราะคุณสมศิริรู้จักการทำตัวเข้ากับชาวบ้าน มีวิธีการพูดและมีความสามารถในการเสาะหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั่วไปจนถึงแหล่งข้อมูลต้นคอ ในลักษณะการทำงานเช่นนี้ต้องอาศัยพรสวรรค์ในการพูด ประกอบกับความสามารถในการติดตามและค้นหาข้อมูล ดังนั้นคุณสมศิริจึงนับว่าเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตรายการ

3) เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น รักการเดินทางและชอบศึกษาสิ่งต่างๆรอบตัว จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าโดยส่วนลึกแล้วคุณสมศิริเป็นผู้ที่มีจิตใจรักการผจญภัย ของท่องเที่ยวไปในถิ่นฐานต่างๆเพื่อเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์และงานวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งลักษณะนิสัยเช่นนี้นับว่ามีความเหมาะสมกับตำแหน่งผู้สำรวจข้อมูลอย่างยิ่ง.

จากลักษณะนิสัยที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าคุณสมศิริ เป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีบทบาทต่อการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน และแม้ว่าโดยตำแหน่งแล้วหน้าที่ของคุณสมศิริจะจบลงก่อนที่การถ่ายทำรายการจะเริ่มขึ้นก็ตาม แต่หากว่ารายการทุ่งแสงตะวันขาดบุคลากรผู้นี้ไปย่อมไม่สามารถจะเริ่มต้นกระบวนการผลิตรายการได้เลย ดังนั้นคุณสมศิริจึงนับว่าเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีความหมายต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน

2.5 คุณบุญลับ ตูลากัน มีตำแหน่งและความรับผิดชอบ คือ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยช่างภาพทำหน้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ช่างภาพในการขนย้ายอุปกรณ์การผลิตทั้งใน

ขณะคิดตั้งอุปกรณ์และในขณะที่ถ่ายทำรายการ จากการสอบถามผู้อำนวยการผลิตทำให้ได้ทราบว่าคุณบุญลับได้ร่วมงานกับทางคณะผู้ผลิตรายการมาได้ระยะหนึ่งแล้ว และได้เรียนรู้งานมากพอสมควรจึงสามารถช่วยลดภาระแก่ช่างภาพได้ เพราะค่อนข้างจะรู้จักช่างภาพทำให้ช่างภาพไม่จำเป็นต้องคอยกำกับการทำงานแต่อย่างใด

ด้านการศึกษานั้น คุณบุญลับจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่มีความรู้เรื่องการใช้กล้องและการถ่ายภาพแต่อย่างใด ดังนั้นตำแหน่งผู้ช่วยช่างภาพที่คุณบุญลับดำรงอยู่จึงมิได้หมายถึง การทำหน้าที่คอยช่วยเหลือช่างภาพในการถ่ายทำรายการ แต่คุณบุญลับจะมีหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือช่างภาพในการขนย้ายอุปกรณ์เท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมในการประชุมหรือในการแสดงความคิดเห็นต่อการถ่ายทำแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามคุณบุญลับเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิต เพราะนอกจากจะช่วยอำนวยความสะดวกในการขนย้ายอุปกรณ์แล้วยังมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาอาหารและเสบียงต่างๆ ตลอดจนช่วยเหลือความปลอดภัยให้แก่คณะผู้ผลิตรายการ นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่คณะผู้ผลิตรายการ เนื่องจากคุณบุญลับเป็นผู้ที่มีนิสัยร่าเริง อารมณ์ดี พูดจาขบขันจึงช่วยคลายความเครียดให้แก่คณะผู้ผลิตรายการได้ นอกจากนี้คุณบุญลับเป็นผู้ที่มีพื้นเพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้มีความเข้าใจในธรรมชาติและวิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ในบางครั้งจึงได้มีโอกาสนำเกร็ดความรู้เกี่ยวกับประเพณีหรือสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็นให้แก่คณะผู้ผลิตรายการ จึงนับได้ว่าคุณบุญลับเป็นบุคลากรผู้หนึ่งที่มิบทบาททำให้กระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันดำเนินไปด้วยดี

2.6 คุณสุ บุญเลี้ยงและกลุ่มกะทิกะลา รับหน้าที่ในการแต่งเพลงให้แก่รายการทุ่งแสงตะวัน คุณสุอาศัยข้อมูลที่สรุปจากการบอกเล่าของผู้ผู้อำนวยการผลิตมาเป็นแนวทางในการแต่งเพลงและ สามารถแต่งเนื้อร้องได้เป็นอย่างดีเนื่องจากคุณสุใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับธรรมชาติ มีนิสัยชอบท่องเที่ยวอีกทั้งยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับรายการทุ่งแสงตะวัน คือ ต้องการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติโดยจะสังเกตได้จากผลงานเพลงที่ผลิตออกมาสู่ท้องตลาด ดังนั้นจึงสามารถแต่งเพลงให้ตรงกับเนื้อหาในแต่ละตอนได้ดี แม้ว่าจะไม่ได้เห็นสถานที่ถ่ายทำแต่ละแห่งด้วยตนเองและอาศัยเพียงการจินตนาการภาพด้วยประสบการณ์ของตนเองก็ตาม แต่ก็สามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพดี เหมาะสมกับเนื้อหาของรายการ บ่งชี้ให้เห็นว่าลักษณะบุคลิกนิสัยของผู้แต่งเพลงนั้นมีส่วนสนับสนุนกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ให้ออกมาสอดคล้องกับแนวคิดที่คณะผู้ผลิตรายการกำหนดไว้

คุณศุ บุญเลี้ยงและกลุ่มกระทิงระลานั้นแม้ว่าจะไม่ได้เป็นบุคลากรในคณะผู้ผลิตรายการแต่ก็นับว่าเป็นผู้มีส่วนอยู่ในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน เพราะมีบทบาทช่วยทำให้รายการทุ่งแสงตะวันมีความน่าสนใจมากขึ้น

จากข้างต้นที่กล่าวมานั้นเป็นการบรรยายถึงบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนลักษณะนิสัยและวิธีการปฏิบัติงานของคณะผู้ผลิตรายการแต่ละคน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้น มีบุคลากรทำหน้าที่อยู่ในกระบวนการผลิตแต่ละครั้งเพียง 5 คนเท่านั้น คือ คุณนิรมล เมธีสุวกุล คุณมนตรี ศิริธรรมปิติกุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร (หรือสลับกับคุณอุษา รอดเกลี้ยง) คุณสมศิริ ธนสารวัฒนา และคุณบุญลัษณ์ คุณลาภัน โดยบุคลากรทั้ง 4 คนแรกมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการผลิตและดำเนินการผลิตรายการ ส่วนคุณบุญลัษณ์ คุณลาภันนั้นแม้จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือร่วมแสดงความคิดเห็นใดๆแต่ก็เป็นบุคลากรที่ขาดไปไม่ได้ เพราะจะทำให้กระบวนการผลิตไม่สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น เนื่องจากขาดผู้อำนวยความสะดวกในการขนย้ายอุปกรณ์ ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าบุคลากรในคณะผู้ผลิตรายการนั้นไม่ว่าจะอยู่ในระดับเล็กหรือใหญ่ต่างก็มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่าคณะผู้ผลิตรายการมีความพร้อมในการทำงานสูงและมีการปฏิบัติงานที่ประสานกันอย่างดี

3. เงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตรายการ

จากการศึกษากระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันพบว่า ปัจจัยด้านเงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน มีปรากฏทั้งสิ้น 5 ประการ ดังนี้

3.1 สถานที่ถ่ายทำ

เนื่องจากรายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่อาศัยการถ่ายทำนอกสถานที่ ดังนั้นสถานที่ถ่ายทำ (location) จึงมีความสำคัญมาก และยังเป็นปัจจัยในลักษณะเงื่อนไขที่มีผลต่อการผลิตรายการว่าจะออกมามีหรือไม่ สำหรับการถ่ายทำรายการทุ่งแสงตะวันนั้นคณะผู้ผลิตรายการต้องใช้สถานที่จริง เพื่อช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความน่าสนใจ ดังนั้นคณะผู้ผลิตรายการจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยเรื่องสถานที่ในลักษณะดังนี้คือ

1) เลือกสถานที่ที่สะดวกต่อการถ่ายทำ นั่นคือ พิจารณาว่าจุดถ่ายทำอยู่ห่างจากที่พักหรือหมู่บ้านมากหรือไม่ สามารถนำรถยนต์เข้าไปได้หรือไม่ เพราะหากสถานที่ถ่ายทำอยู่ในจุดที่เดินทางไม่สะดวก ถนนไม่ดี ไม่สามารถนำรถเข้าไปได้และอยู่ในสถานที่ห่างไกล คณะผู้ผลิตรายการจะตัดสินใจยกเลิกการผลิต ตัวอย่างเช่น เรื่องการเก็บลูกเหริยงที่จังหวัดสงขลามีความน่าสนใจ คือ เมื่อถึงช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ชาวบ้านจะออกจากหมู่บ้านเดินเข้าป่าที่อยู่บนเขาเพื่อรอเก็บลูกเหริยง วิธีการเก็บนั้นมีความแปลกมากคือ ชาวบ้านจะนั่งรอให้ลูกเหริยงหล่นจากต้นเองแล้วจึงเข้าไปเก็บ ดังนั้นการเก็บลูกเหริยงจึงจำเป็นต้องใช้เวลาหลายวันชาวบ้านต้องนอนค้างในป่าซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ แต่ผู้ประสานงานการผลิตตัดสินใจไม่ถ่ายทำเพราะเห็นว่าสถานที่นั้นอยู่ห่างไกลถึงบนเขา การเดินทางไม่สะดวกเพราะไม่สามารถนำรถเข้าไปได้และต้องใช้เวลาเดินทางไปถึงสองชั่วโมง หากสิ้นถ่ายทำไปจะเกิดปัญหาไม่ว่าในด้านความเหนื่อยล้า สถานที่พักอาศัย ยังจะมีปัญหาเรื่องไฟฟ้าซึ่งจะทำให้การถ่ายทำมีปัญหาหากจะอาศัยเพียงแบตเตอรี่ในกล้อง และคงต้องจัดเตรียมไปจำนวนมาก ผู้ประสานงานการผลิตและผู้สำรวจข้อมูลจะปรึกษากัน และตกลงใจว่าจะไม่ถ่ายทำในเรื่องดังกล่าว และจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่คณะผู้ผลิตรายการจะเห็นชอบด้วย

2) เลือกสถานที่ที่เหมาะสมแก่การถ่ายทำ นั่นคือ พิจารณาว่าสถานที่ดังกล่าวเมื่อถ่ายทำออกมาแล้วจะให้ภาพที่สวยงามตามธรรมชาติหรือไม่ ผูกพันกับเรื่องมากนักน้อยเพียงใด ดังที่คุณมนตรี สิริธรรมปิติ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

... ถ้ามันถ่ายไม่ได้ก็ไม่เอา ที่คู่แล้วไม่สวย ไม่ดีก็ไม่เอา โดยสภาพการณ์คู่แล้วถ่ายมาไม่ดีแสงไม่ดี ถ่ายแล้วแสงจะเปลี่ยนไปเล็กน้อยแค่ไหนต้องประเมินเวลา ถ้ามีปัญหา ก็จะเปลี่ยนไปหาที่อื่น (มนตรี สิริธรรมปิติ, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์นี้จะเห็นได้ว่า เนื่องจากรายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่อาศัยธรรมชาติเข้าช่วยมากกว่าการใช้เทคนิคอุปกรณ์ ดังนั้นจึงทำให้สถานที่ถ่ายทำและบรรยากาศเป็นส่วนหนึ่งที่คณะผู้ผลิตรายการต้องคำนึงถึงด้วย ดังที่คุณนิรมล เมธีสกุลได้สัมภาษณ์ว่า

... ด้วยความที่ที่ทำเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาเยอะในหลายรูปแบบ ทั้งสารคดี รายการโทรทัศน์ วิหุยะไรต่างๆหลายเรื่อง ในที่สุดที่ก็สรุปได้ว่า ในทุกเรื่องที่เราต้องการให้คนมีพฤติกรรมในทางบวกนี้ การนำเสนอในด้านบวกจะมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจคนได้มาก

กว่าการช็อก(shock)คนด้วยภาพข้อมูลทางด้านลบ เพราะมันสิ้นหวังแล้วมันช่วยไม่ได้ เพราะฉะนั้นสำหรับทุ่งแสงตะวันเราเสนอความงาม ความหวังให้เห็นว่าสิ่งที่เราอยากจะทำมันยังมีอยู่ให้รักษา ทุ่งแสงตะวัน 80 เปอร์เซ็นต์จะเป็นเรื่องที่ดีงาม อีก 20 เปอร์เซ็นต์เป็นการเสนอปัญหา คือ เสนอด้วยความคาดหวังว่ามันจะดีขึ้น (นิรมล เมธิสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

จะเห็นได้ว่าภาพที่ถูกคัดเลือกเพื่อนำมาเสนอในแต่ละคอนั้น จะต้องสื่อให้เห็นถึงความสวยงามของธรรมชาติซึ่งจะส่งผลให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกประทับใจ และอยากร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้น สถานที่ถ่ายทำจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขตัวหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน

3.2 ตัวละคร

ในการผลิตรายการประเภทสารคดีนั้น ตัวละครในรายการจะมีใช่เป็นนักแสดง การแสดงในรายการจึงมักไม่เป็นไปตามที่คณะผู้ผลิตรายการต้องการ อย่างไรก็ตามคณะผู้ผลิตรายการย่อมต้องมีวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้ตัวละครแสดงบทบาทไปตามที่ต้องการ สำหรับการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้นไม่เน้นการกำกับท่าทางการแสดง แต่ปล่อยให้ตัวละครแสดงออกไปตามธรรมชาติทำให้ในส่วนของการพูดคุยดูน่าสนใจ เนื่องจากรายการนี้จะใช้เด็กเป็นผู้เล่าเรื่องให้ผู้ชม ได้ฟังแทนที่จะออกจากคำพูดของพิธีกร แต่เนื่องจากลักษณะของเด็กยังไม่มีความสามารถพอที่จะเล่าเรื่องราวได้ต่อเนื่องทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็กไม่คุ้นเคยกับการพูดกับกล้องโทรทัศน์และคณะผู้ผลิตรายการเท่าที่ควร คณะผู้ผลิตรายการจึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้เด็กสามารถพูดต่อไปได้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อให้เด็กตอบและดำเนินเรื่องไปเรื่อยๆที่ละคำถาม จนได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการ

ในกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้น ส่วนหนึ่งจึงพบว่ากระบวนการผลิตรายการต้องเกี่ยวข้องกับตัวละครในลักษณะเป็นปัจจัยเงื่อนไข ทั้งนี้เนื่องจากตัวละครนั้นจะมีบทบาทต่อการถ่ายทำรายการและวิธีการทำงานของคณะผู้ผลิตรายการที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปตามความสามารถของตัวละครในการทำความเข้าใจกระบวนการผลิต นั่นคือ หากตัวละครไม่สามารถจะเข้าใจในกระบวนการผลิตได้ คณะผู้ผลิตรายการต้องถ่ายทำรายการเรียงลำดับไปตามเหตุการณ์จริง แต่โดยสภาพการถ่ายทำรายการโทรทัศน์นั้นผู้ผลิตรายการไม่อาจจะถ่ายทำ

รายการเรียงตามลำดับเนื้อหาจริงได้ เพราะข้อเท็จจริงที่ว่าจากแต่ละฉากจะไม่ได้อยู่ในสถานที่เดียวกันตลอด คณะผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องแบ่งการถ่ายทำออกเป็นกลุ่มฉากที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน ดังนั้นในการถ่ายทำรายการคณะผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องมีการคัดเลือกตัวละครอย่างรอบคอบ ตัวละครจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขตัวหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการดังที่คุณนิรมล เมธีสุวกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

... เด็กก็มีอิทธิพลต่อวิธีการทำงานเหมือนกัน เพราะบางคนไม่ได้เกิดมาเพื่อแสดง เขาไม่เข้าใจว่าเอามาตัดต่อได้ ยิ่งเป็นเด็กเล็กเขาจะจินตนาการตามเราไม่ทัน เราก็ต้องขอมตาม แต่ถ้าเป็นเด็กโตเข้าใจการตัดต่อได้ก็อาจจะกระโดดข้ามไปข้ามมาแล้วค่อยมาตัดต่อที่หลัง (นิรมล เมธีสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

นอกจากนี้ตัวละครยังมีอิทธิพลต่อการคิด โครงเรื่อง นั่นคือเมื่อคณะผู้ผลิตรายการวางแผนจะผลิตเรื่องใดจะมีการพูดคุยเพื่อดึงแนวคิดของเรื่องนั้นๆออกมา พร้อมทั้งมีการปรึกษากันถึงโครงเรื่องคร่าวๆเพื่อเป็นกรอบในการทำงานของผู้สำรวจข้อมูลและผู้ประสานงานการผลิต แต่โครงเรื่องดังกล่าวอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนไปหลังจากการสำรวจข้อมูลและสถานที่แล้ว ทั้งนี้ผู้ประสานงานการผลิตซึ่งเป็นคนรับผิดชอบในโครงเรื่องจะปรับเปลี่ยนโครงเรื่องให้เข้ากับตัวละคร

จากที่กล่าวมาทำให้สรุปได้ว่าตัวละครเป็นปัจจัยเงื่อนไขตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน เพราะมีบทบาทต่อการกำหนดวิธีการ คือคณะผู้ผลิตรายการต้องปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทำให้เหมาะสมกับตัวละครก่อให้เกิดขีดจำกัด อันเนื่องจากการไม่สามารถจะติดต่อสื่อสารกับตัวละครได้เข้าใจ เพราะคณะผู้ผลิตรายการไม่ชำนาญในภาษาท้องถิ่น ปัญหาเรื่องการติดต่อสื่อสารกับตัวละครไม่เข้าใจนั้นจะเกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นเตรียมการผลิต ผู้ประสานงานการผลิตจะเป็นผู้ได้รับแรงกดดันมากที่สุด เพราะโดยหน้าที่แล้วจะต้องเป็นคนกลางประสานระหว่างตัวละครและคณะผู้ผลิตรายการ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อตัวละครมีความเข้าใจในภาษาไทยภาคกลางเพียงเล็กน้อย ขณะที่ผู้ประสานงานการผลิตเองมีความเข้าใจภาษาท้องถิ่นเพียงบางคำจึงทำให้ในบางครั้งเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน ดังที่คุณเจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร ให้สัมภาษณ์ว่า

... ครั้งที่เจอปัญหาหนักที่สุด คือ ทำเรื่องหมู่บ้านมั่ง พวกมั่งนี้แต่เดิมเขาจะเป็น สังคมปิดอยู่บนคอย ก็สื่อสารกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ระยะเวลานี้มีโรงเรียนขึ้นเด็กที่ได้ไปเรียนจะพูด ภาษาไทยได้ แต่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านยังพูดไม่ได้เกิดปัญหา คือ สื่อสารกันไม่เข้าใจ อย่างตอนถ่ายทำเราขอให้เขาช่วยทำอะไรให้ ซึ่งในแง่การถ่ายทำมันมีเทคนิคใหม่ๆว่าต้องใช้ เวลาถ่ายทำพอสมควร แต่เขาไม่เข้าใจว่าเราทำอะไรอยู่ ถ้าเป็นคันทัวไปเราก็อธิบายให้เข้าใจได้ แต่ที่เราไม่รู้จะทำอย่างไร ...

... บางทีก็เกิดปัญหาว่าพูดจากันแล้วแต่เข้าใจไม่ตรงกัน อย่างเรานัดเขา 7 โมงเช้า เขาตอบว่าได้เราก็อธิบายความว่าได้ แต่เอาเข้าจริงๆแล้วการได้ของเขาแปลว่าปฏิเสธ คือ เขา รับปากเราเพราะกลัวเรา เขาไม่รู้จะพูดอะไรก็ตอบว่าได้, ไซ้, ไม่รู้ ซึ่งบางทีเขาไม่รู้แต่เขาอธิบาย ไม่ได้ก็ตอบว่าไม่รู้ไปเลย ที่นี้ความกดดันก็มาตกอยู่ที่เรา เพราะเรารู้ว่ามันจะต้องเป็นอย่างนี้ แต่เราก็อ้างหาทางแก้ไขไม่ได้ แล้วก็มีปัญหากับการถ่ายทำมาหลายๆ (เจริญกุล เฉลียวเกรียงไกร. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2538)

อุปสรรคจากการสื่อสารกับตัวละครที่ไม่เข้าใจกันนี้ เมื่อเกิดขึ้นนี้แล้วจะขยายผล ต่อเนื่องมายังขั้นตอนการผลิตรายการ ซึ่งในเวลานั้นผู้ที่ได้รับแรงกดดันจะมีไซ้เพียงผู้ประสาน งานการผลิต แต่จะเกิดแก่คณะผู้ผลิตรายการทุกคน เพราะคณะผู้ผลิตรายการจะไม่สามารถ อธิบายให้ตัวละครเข้าใจได้ว่า การถ่ายทำรายการคืออะไร เวลานั้นคณาจารย์มีความสำคัญอย่างไร ปัญหาการติดต่อสื่อสารที่ไม่เข้าใจนั้นนอกจากเกิดจากการใช้ภาษาที่แตกต่างกันแล้ว ยังอาจเกิด จากความไม่สามารถจะสื่อความหมายในคำพูดได้ตรงกัน ดังที่คุณยุพา รอดเกลี้ยง ได้ให้ สัมภาษณ์ว่า

... เราพูดภาษากลาง แล้วไปคุยกับชาวบ้าน ความเข้าใจจะต่างกันนะคุณละอย่าง คือ ตอนพูดกันเหมือนจะเข้าใจ อย่างเวลาเรานัดเขาไว้แน่นอน แต่เขาคิดซ้ากว่านี้ก็ได้ อย่างจะถ่ายงานสารคดีของเขา เขาก็คิดว่าถ่ายตอนไหนก็ได้ นัดช่วงเช้าพอเอาเข้าจริง เขา อยากจะทำตอนเย็นแทนซึ่งมันไม่ได้ เราวางแผนของเราไว้แล้วว่าจะถ่ายเขาตอนเช้า แล้วถ่าย อย่างอื่นในตอนเย็น ซึ่งบางทีเขาไม่ยอม ทำให้แผนของเราเคลื่อนไปหมด (ยุพา รอดเกลี้ยง . สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2538)

ด้วยสภาพของรายการทุ่งแสงตะวันที่ต้องอาศัยการถ่ายทำในท้องถิ่น ทำให้ตัวละครเป็นปัจจัยในลักษณะเงื่อนไขและขีดจำกัดต่อการดำเนินการผลิต

3.3 เวลา

เวลาเป็นเงื่อนไขสำคัญตัวหนึ่ง ในการกำหนดความสำเร็จของกระบวนการผลิตและคุณภาพของรายการ จากการศึกษาการปฏิบัติงานของคณะผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวันพบว่าในการผลิตรายการนั้นคณะผู้ผลิตรายการได้คำนึงถึงปัจจัยเวลาใน 3 ลักษณะ คือ

1) เวลาในการผลิต พบว่าคณะผู้ผลิตรายการให้เวลาสำหรับการถ่ายทำอย่างเพียงพอ นั่นคือ จำนวนเวลาที่คณะผู้ผลิตรายการต้องการใช้ในการถ่ายทำรายการแต่ละเรื่อง จะกำหนดตามความเหมาะสมและสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ เช่น ความพร้อมของคณะผู้ผลิตรายการ สภาพดินฟ้าอากาศ ความสามารถของตัวละคร เป็นต้น หากการถ่ายทำต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งแล้ว คณะผู้ผลิตรายการจะพิจารณาว่าเป็นการบกพร่องได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความยุ่งยากในขั้นตอนต่อไป คือ ขั้นตอนการผลิตรายการ ทำให้งานที่ได้ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ดังที่คุณนิรมล เมธีสุกุลได้สัมภาษณ์ว่า

... ถ้าเป็นบริษัทที่ไม่ค่อยแคร์คุณภาพนะ ออกถ่ายทำ 2 วันกลับละ ยังไงก็ได้ตอนหนึ่งไม่เห็นต้องรอร่างๆ ตอนกลางวันหลบแดด แต่ในเมื่อเป็นเราเป็นทุ่งแสงตะวันเราอยากทำให้ได้ดีๆแทนที่จะใช้ 2 วันเสร็จ เราไปเลย 4 วันเพราะเราจะถ่ายทำแค่ตอนเช้ากับตอนเย็น การตัดต่อหะ ถ้าเกิดเราไม่ประณีตมากตัดแค่ 8 ชั่วโมงก็เสร็จละ แต่นี่ทำไมต้อง 2 วัน เพราะอะไรมันมีคำตอบอยู่แล้วจากตัวรายการ (นิรมล เมธีสุกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

2) ช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การถ่ายทำ หมายถึง การกำหนดช่วงเวลาสำหรับถ่ายทำในแต่ละวัน ซึ่งพบว่าคณะผู้ผลิตรายการจะคำนึงถึงความเหมาะสมของช่วงเวลาว່าคควรถ่ายทำในเวลาใด ปริมาณแสงจึงจะเหมาะสม สำหรับการถ่ายทำรายการทุ่งแสงตะวันนั้น นิยมใช้แสงธรรมชาติมากกว่าจะอาศัยการจัดแสง คณะผู้ผลิตรายการจึงแบ่งการถ่ายทำในแต่ละวันออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าจะถ่ายทำไปจนเวลาประมาณ 10.30 นาฬิกา และช่วงบ่ายจะเริ่มถ่ายทำประมาณ 15.00 นาฬิกา จากการศึกษาพบว่าการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้น

ธรรมชาติมากกว่าจะอาศัยการจัดแสง คณะผู้ผลิตรายการจึงแบ่งการถ่ายทำในแต่ละวันออกเป็น 2 ช่วงคือช่วงเช้าจะถ่ายทำไปจนเวลาประมาณ 10.30 นาฬิกา และช่วงบ่ายจะเริ่มถ่ายทำประมาณ 15.00 นาฬิกา จากการศึกษาพบว่าการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันนั้นคณะผู้ผลิตรายการไม่จำเป็นต้องทำงานแข่งกับเวลา ซึ่งอาจเป็นเพราะคณะผู้ผลิตรายการไม่มีความเร่งรีบในเรื่องการผลิตเท่าใดนัก และบุคลากรในคณะผู้ผลิตรายการมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองและมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันสูงจึงทำให้การทำงานมีความคล่องตัว และดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

5.3 เวลาในการออกอากาศ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตและต่อตัวผู้ผลิตรายการ เนื่องจากในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิต คือ การนำรายการออกเผยแพร่ นั้น คณะผู้ผลิตรายการต้องคำนึงถึงเวลาที่จะออกอากาศ เพราะหากจะผลิตรายการให้สามารถสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้นั้น การเลือกเวลาออกอากาศที่เหมาะสมจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เร็วขึ้น สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้น แม้ว่ารายการจะถูกปรับเปลี่ยนเวลาออกอากาศ ทุกครั้งที่มีการปรับผังรายการสถานีแต่เวลาที่ได้นั้นก็ยังอยู่ในช่วงที่เด็กและครอบครัวสามารถรับชมได้อยู่เช่นเดิมและจากการศึกษาได้พบว่า เวลาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดการโฆษณา ซึ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงเวลาในการออกอากาศ คณะผู้ผลิตรายการจะประสบปัญหาคือกลุ่มผู้สนับสนุนรายการรายย่อยจะถอนตัวไป คงเหลือแต่ผู้อุปถัมภ์รายหลัก ทำให้คณะผู้ผลิตรายการต้องสูญเสียรายได้ในส่วนนี้ไป

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเวลาที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ขณะเดียวกันคณะผู้ผลิตรายการนั้น ได้มีบทบาทต่อการกำหนดปัจจัยด้านเวลาให้อยู่ในลักษณะส่งเสริมการทำงานเช่นกัน เพราะส่วนใหญ่จะสามารถควบคุมการถ่ายทำให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด

6. สถานีโทรทัศน์

สถานีโทรทัศน์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการ ทั้งนี้เพราะการที่คณะผู้ผลิตรายการจะได้เผยแพร่รายการหรือไม่นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของสถานีโทรทัศน์เหล่านี้ ระบบการเช่าหรือซื้อเวลาสถานีจึงเกิดขึ้นพร้อมกับเงื่อนไขต่างๆที่สถานีโทรทัศน์จะตั้งขึ้นมา คณะผู้ผลิตรายการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยนี้ด้วยเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการผลิตและผู้บริหารของบริษัทป่าใหญ่เครือชั้น จำกัด พบว่า ปัจจัยด้านสถานีโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของรายการ ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

... การจะได้เวลามันมีปัจจัยมากมาย ผังรายการจะเป็นอย่างไร รายการไหนจะได้นั้นมีปัจจัยหลายตัว เช่น เส้นสาย การซื้อเวลา สปอนเซอร์ มีหลากหลายอย่าง การประมูลเวลาในแต่ละปีหรือแบคอัพ(back up)รายการ แต่ทุกสถานีคงต้องการรายการที่มีคุณภาพเพื่อเป็นหน้าเป็นตา (นิรมล เมธิ์สุวกุล. สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2537)

จากบทสัมภาษณ์นี้คุณนิรมล เมธิ์สุวกุล ได้ชี้ให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์มีความสำคัญต่อผู้ผลิตรายการอย่างมาก การหาช่องทางออกอากาศเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการให้ความสำคัญทำให้เกิดภาวะการแข่งขันสูง ปัจจัยต่างๆเข้ามามีบทบาทตัดสินใจว่ารายการที่ผลิตขึ้นมาจะได้รับการบรรจุเข้าผังรายการของสถานีหรือไม่ อย่างไรก็ตามคุณนิรมลยังมีความเชื่อมั่นว่าคุณภาพรายการคือสิ่งที่ทุกสถานีโทรทัศน์ต้องการ และเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ได้เวลาออกอากาศ เพราะเชื่อว่าทุกสถานีโทรทัศน์ต้องเกรงรายการที่ดี มีคุณภาพมานำเสนอต่อผู้ชม

... สถานีมีผลต่อรายการเรามาก เรียกว่าชีวิตเราขึ้นอยู่กับสถานีว่าจะได้เวลาหรือไม่ได้ ทุกวันนี้เรามีสัญญาออกอากาศแบบ 3 เดือนครั้ง พบครบก็ต้องต่อใหม่ เขาอาจจะเอาเราออกก็ได้ถ้าเกิดเราทำรายการไม่ดี หรือเปลี่ยนเวลาออกอากาศ เราจะต่อรองเสนอไป แต่จริงๆเรามีสิทธิ์น้อย เสนอไปว่าอยากได้ช่วงนี้ แต่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับสถานี (สุริยนต์ จงลีพันธ์. สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ คุณสุริยนต์ จงลีพันธ์ ได้ยืนยันว่าสถานีโทรทัศน์มีความสำคัญต่อรายการทุ่งแสงตะวันอย่างมาก และบทสัมภาษณ์นี้ยังบ่งบอกถึงสถานะของรายการทุ่งแสงตะวันว่ายังอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคงนัก เพราะผู้ผลิตรายการต้องคอยระวังรักษาคุณภาพของรายการให้อยู่ในระดับที่ดีตลอดเวลา หากเมื่อใดคณะผู้ผลิตรายการไม่สามารถรักษาคุณภาพรายการให้อยู่ในมาตรฐานเดิมได้ รายการทุ่งแสงตะวันอาจถูกระงับการออกอากาศ ผู้ผลิตรายการไม่มีอำนาจในการต่อรองมากนักไม่ว่าจะเรื่องการเลือกเวลาออกอากาศที่ต้องเป็นไปตามความเห็นสมควรของสถานีโทรทัศน์ การต่ออายุเวลาที่ทางสถานีโทรทัศน์กำหนดว่าต้องต่อ

อายุสัญญาทุกๆ 3 เดือน เพื่อไม่ให้เป็นการผูกมัดกับทางสถานีโทรทัศน์มากนัก ทั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าคณะผู้ผลิตรายการต้องตกอยู่ในฐานะเป็นรอง ปัจจัยด้านสถานีโทรทัศน์จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการอยู่รอดของรายการทุ่งแสงตะวัน และมีผลบังคับให้คณะผู้ผลิตรายการต้องระมัดระวังผลิตรายการให้ได้คุณภาพที่ทางสถานีโทรทัศน์พึงพอใจ รวมทั้งยังส่งผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวันด้วย

ในด้านของสถานีโทรทัศน์นั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซึ่งไม่ประสงค์จะเปิดเผยชื่อและตำแหน่ง โดยบุคคลผู้นี้มีหน้าที่คัดเลือกรายการต่างๆมาออกอากาศ ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลในการคัดเลือกรายการทุ่งแสงตะวันเข้าบรรจุในผังรายการทำให้ได้ทราบว่าในการคัดเลือกรายการนั้นจะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ สำหรับเหตุผลในการคัดเลือกรายการทุ่งแสงตะวันนั้นทางสถานีโทรทัศน์พิจารณาว่าในช่วงปี พ.ศ. 2537 ย้อนขึ้นไปนั้น รายการประเภทที่มีทั้งสาระและบันเทิงอยู่ในตัวแทบจะไม่มีปรากฏ รายการส่วนใหญ่จะเน้นแต่ความบันเทิงทำให้รายการทุ่งแสงตะวันมีความน่าสนใจกว่ารายการอื่นๆ และแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาจะเริ่มมีรายการประเภทนี้มากขึ้นอย่างมากก็ตาม แต่ทางสถานียังเลือกรายการทุ่งแสงตะวันเพราะรายการนี้ยังคงมีความแตกต่างจากรายการอื่นๆ คือ มุ่งไปที่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่รายการอื่นๆจะไม่ค่อยให้ความสนใจ นอกจากนี้ยังพิจารณาในแง่คุณภาพ คือ ผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวันได้ลงลึกถึงสถานที่จริงโดยไม่ได้ปรุงแต่งขึ้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับรายการอื่นๆที่จะเลือกหยิบบางสิ่งมานำเสนอแล้วกล่าวว่าเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ทางสถานีโทรทัศน์ยังพึงพอใจที่ทางคณะผู้ผลิตรายการได้เข้าถึงสถานที่จริงและไปแก้ไขปัญหานั้น นำปัญหา ณ ที่นั้นมาบอกเล่าแก่ผู้ชมที่อยู่ในท้องถิ่นอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ทางสถานีเห็นว่าเป็นการลงทุนสูงทั้งค่าใช้จ่ายและแรงกำลัง

...ถ้าเปรียบเทียบกับรายการอื่นๆแล้ว รายการนี้ถ่ายทำได้เหมือนข่าวและสามารถชี้แจงที่มาที่ไปออกมาได้ มีความแตกต่างจากรายการอื่นๆ คือ รายการนี้เป็นทฤษฎี (truth) แต่รายการอื่นๆจะแค่แฟกต์ (fact) (เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ. สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2538)

นอกจากนี้ทางสถานียังพิจารณาที่ระดับความนิยมของผู้ชม (rating) โดยจะใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจ ซึ่งรายการทุ่งแสงตะวันมีระดับความนิยมที่อยู่ในขั้นดี คือ มีผู้ชมประมาณ 500,000-1,000,000 คนต่อเดือน อย่างไรก็ตามการพิจารณาว่ารายการ

ทุ่งแสงตะวันจะได้รับการบรรจุให้อยู่ในผังของรายการตลอดไปได้หรือไม่ นั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการกล่าวให้สัมภาษณ์ว่า

... การจะอยู่จะไปของรายการนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่า รายการนี้สามารถรักษาคุณภาพในระดับนี้ได้ต่อไปหรือไม่ นอกจากนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอีกสองประการ คือ ขึ้นอยู่กับว่าปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้จะยังคงอยู่ในความสนใจของผู้ชมรายการหรือไม่ และขึ้นอยู่กับว่ามีรายการอื่นที่ดีกว่ารายการนี้หรือไม่ คือ เราพิจารณาว่าหากรายการอื่นให้อะไรกับสังคมได้มากกว่ารายการทุ่งแสงตะวัน เราก็จะไปเลือกรายการใหม่ (เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ. สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2538)

จากบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ทำให้ทราบว่าการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่ทางสถานีโทรทัศน์พึงพอใจในคุณภาพและเห็นคุณค่าของรายการจึงต้องการให้โอกาสในการนำเสนอต่อผู้รับสาร อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขทางธุรกิจทำให้ทางสถานีต้องคัดเลือกรายการที่ดีที่สุดมาออกอากาศ ดังนั้นหากพบว่ามีรายการใหม่ที่ดีกว่าหรือหากรายการทุ่งแสงตะวันนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทางสถานีจะมองหารายการใหม่มาทดแทนทันที การตัดสินใจคัดเลือกรายการทุ่งแสงตะวันมาออกอากาศจึงเกิดขึ้นจากความพึงพอใจในคุณภาพของรายการเป็นหลักใหญ่ ในส่วนของระดับความนิยมของผู้ชม (rating) เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจเท่านั้น

โดยเหตุผลในการคัดเลือกรายการทุ่งแสงตะวันที่คุณภาพของรายการนั้น ได้รับความสนับสนุนจากคำสัมภาษณ์ของคุณลิเลียน โสมนันท์ รองหัวหน้าฝ่ายธุรการ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะกรรมการตรวจสอบรายการโทรทัศน์ของสถานีให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรายการทุ่งแสงตะวันดังนี้

... ก็เห็นว่าเป็นรายการที่ดี เป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไป ทั้งคนในกรุงเทพฯ หรือคนต่างจังหวัดที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดที่มีเรื่องราวนั้นๆ เด็กๆ ดูแล้วก็ชอบ เมื่อบรรจุรายการเข้ามาแล้วก็มีคนชมเข้ามา มีโทรศัพท์เข้ามาแสดงความชื่นชมชอบถามไถ่รายละเอียด และตัวรายการเขาก็ได้รับรางวัลตลอดเวลาด้วย ที่ผ่านมาก็ไม่เคยมีอะไรที่ต้องแก้ไข ไม่เคยตัดรายการหรือดูตัวเลข (ลิเลียน โสมนันท์. สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2538)

จากทั้งหมดที่กล่าวมา อาจก่อให้เกิดภาพว่ารายการทุ่งแสงตะวันอยู่ในภาวะที่ยังไม่มั่นคงนักว่าจะได้รับการสนับสนุนจากสถานีโทรทัศน์ตลอดไปหรือไม่ แต่หากย้อนกลับในช่วงเริ่มต้นรายการแล้ว จะพบว่ารายการทุ่งแสงตะวันได้รับการสนับสนุนจากสถานีโทรทัศน์เป็นอย่างมาก เพราะทางสถานีโทรทัศน์ยอมรับนำรายการมาออกอากาศโดยไม่คิดค่าเช่าเวลา แม้ว่าจะขอแบ่งเวลาโฆษณาไปครึ่งหนึ่งแต่ทางสถานีโทรทัศน์ก็ได้ขายโฆษณาแข่งกับทางรายการแต่อย่างใด เวลาโฆษณาที่ทางสถานีโทรทัศน์ได้ไปจะใช้โฆษณาประเภทส่งเสริมสังคม ดังตัวอย่างการโฆษณาในรายการทุ่งแสงตะวัน ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2538

- โฆษณาช่วงที่ 1	TOYOTA Hilux Mighty X Pick up	30 วินาที
	บริษัทน้ำมันบางจาก จำกัด ชุดไอโซกรีน	15 วินาที
	Singha Water ชุดธรรมนิยมไทย	30 วินาที
- โฆษณาช่วงที่ 2	บริษัทน้ำมันบางจาก จำกัด ชุด Greena Motor Oil	15 วินาที
	TOYOTA Corolla car	30 วินาที
	Whirlpool Home Shower	15 วินาที
	*การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (ช่อง 3)	15 วินาที

แหล่งข้อมูล : W.O.A. Advertising Limited.

Television Monitoring Inspection Report Service

จากการศึกษาผลการสำรวจการโฆษณาในรายการทุ่งแสงตะวัน ผู้วิจัยพบว่าลักษณะโฆษณาที่ทางสถานีโทรทัศน์นำมาออกอากาศนั้นจะเป็นงานโฆษณาที่สอดคล้องกับตัวรายการ เช่น การโฆษณาองค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิต หรือ โฆษณากรมปศุสัตว์ เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นโฆษณาประเภทส่งเสริมสังคม นอกจากนี้ทางสถานีจะใช้เวลาโฆษณาดังกล่าวมาโฆษณาละครที่ออกอากาศทางสถานีเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะคณะผู้ผลิตรายการได้รับการยอมรับว่า ผลิตรายการที่มีคุณภาพ จึงทำให้ทางสถานีให้ความสนับสนุน เปิดโอกาสให้คณะผู้ผลิตรายการได้เผยแพร่ผลงานออกสู่สายตาประชาชน

แม้ว่ารายการทุ่งแสงตะวันจะได้รับการสนับสนุนจากทางสถานี แต่ในระดับหนึ่งทางรายการต้องยอมรับในเงื่อนไขที่ทางสถานีกำหนดขึ้นนั่นคือ การกำหนดเวลาในการออกอากาศ

ซึ่งผู้วิจัยพบว่า เท่าที่ผ่านมารายการทุ่งแสงตะวันถูกปรับย้ายเวลาออกอากาศทุกครั้งที่มีการปรับผังรายการประจำปีของสถานี และการถูกปรับย้ายเวลาออกอากาศนี้จะมีผลต่อผู้สนับสนุนรายการ นั่นคือ ผู้สนับสนุนรายการรายชื่อย่อจะหยุดให้การสนับสนุนรายการ ไประยะหนึ่งเพื่อคอยตรวจสอบระดับความนิยม (rating) ของรายการว่าเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ นอกจากนี้บางครั้งก็อาจขอต่อรองอัตราค่าโฆษณาหากช่วงเวลาในการออกอากาศไม่ดีเท่าเวลาเดิม

สำหรับผู้สนับสนุนรายการรายหลักนั้นจะไม่เกิดผลกระทบแต่อย่างใด เนื่องจากรายการทุ่งแสงตะวันมีผู้สนับสนุนรายการหลัก 4 ราย คือ บริษัทน้ำมันบางจาก จำกัด บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ประเทศไทย จำกัด และธนาคารกสิกรไทย จำกัด ทำให้คณะผู้ผลิตรายการมีแหล่งเงินทุนหลักจึงไม่เกิดความกดดันทางด้านการเงินมากนัก

สถานีโทรทัศน์จึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขตัวหนึ่งที่มีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการ ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขต่างๆที่ทางสถานีโทรทัศน์กำหนดขึ้นนั้นได้ส่งผลกระทบต่อคณะผู้ผลิตรายการและการปฏิบัติงานของคณะผู้ผลิตรายการนั่นเอง

3.5 แหล่งข่าวสารข้อมูล

ความพร้อมทางด้านข้อมูลเป็นสิ่งที่ความจำเป็นและสำคัญอย่างมากต่อการผลิตรายการประเภทสารคดี สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้นข้อมูลจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) ข้อมูลที่ใช้เพื่อตัดสินใจว่าจะผลิตรายการหรือไม่ โดยการพิจารณาข้อมูลที่สืบค้นได้นั้นมีความขัดแย้งกับแนวคิดรายการหรือไม่
- 2) ข้อมูลที่จะใช้เป็นเนื้อหาที่จะนำเสนอในรายการ

จากการศึกษาลักษณะการทำงานของคณะผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน พบว่าแหล่งข่าวสารข้อมูลก่อให้เกิดขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตอันเนื่องจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

- 1) ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของเรื่อง

- 2) การเข้าไม่ถึงข้อมูล
- 3) การติดต่อสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกัน

1) ไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของเรื่อง กล่าวคือ เมื่อเจ้าของเรื่องได้ทราบว่าการถ่ายทำจะต้องใช้ตัวละครเด็กร่วมในรายการ ก็มักจะเสนอบุตรหลานของตนเองซึ่งนับว่าเป็นผลดีเพราะฝ่ายประสานงานการผลิตไม่ต้องลำบากคัดเลือกตัวละคร แต่ในบางครั้งเด็กที่เสนอมานั้นไม่เหมาะสมกับการถ่ายทำ เช่น พุดไม่เก่ง ไม่จะฉาน ไม่กล้าแสดงออก หรือ อายุน้อยเกินไป คณะผู้ผลิตรายการจึงจำเป็นต้องปฏิเสธไป จึงมักจะก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่เจ้าของเรื่องทำให้การถ่ายทำเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะผู้ร่วมรายการไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากความไม่พอใจดังกล่าว เช่น ในกรณีการถ่ายทำประเด็นดินปืนทุ่งหลวง จ.สุโขทัย เจ้าของเรื่องคือคุณชายตี๋ เสงสกุล เป็นผู้ที่ได้รับรางวัลดีเด่นในการประกวดศิลปะเครื่องปั้นดินเผาแห่งชาติ ขณะนี้อายุ 80 ปี เมื่อได้ทราบว่าต้องมีเด็กมาร่วมในรายการ จึงเสนอหลานของตนเอง 2 คน เพราะเห็นว่าเป็นเด็กรักการปั้น แต่คณะผู้ผลิตรายการได้ปฏิเสธไปเพราะเด็กยังไม่กล้าแสดงออกมากนัก และคัดเลือกตัวละครเด็กที่อยู่ในบ้านใกล้เคียงมาแทน สร้างความไม่พอใจให้แก่คุณชายจนไม่ยอมให้ถ่ายทำรายการ คณะผู้ผลิตรายการจึงประนีประนอมโดยให้หลานของคุณชายได้ร่วมรายการด้วย

2) การเข้าไม่ถึงข้อมูล เนื่องจากข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะใช้ในรายการจำเป็นต้องสืบค้นจากแหล่งข้อมูลต้นตอ ดังนั้นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับมานั้นอาจไม่เพียงพอต่อการวางแผนการผลิต การเข้าไม่ถึงข้อมูลในเบื้องต้นอาจก่อให้เกิดผลเสีย คือ แผนการผลิตที่วางไว้นั้นไม่มีความแน่นอน บ่อยครั้งที่คณะผู้ผลิตรายการต้องเปลี่ยนแปลงแผนการผลิตและในบางครั้งอาจต้องยกเลิกการถ่ายทำไป ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความกดดันต่อคณะผู้ผลิตรายการและก่อให้เกิดขีดจำกัดเป็นอย่างมาก ดังเช่น

2.1 เรื่องการถ่ายทำบางเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับดินฟ้าอากาศโดยตรง ซึ่งหากผู้สำรวจข้อมูลไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในส่วนนี้ได้จะก่อให้เกิดความผิดพลาดตามมาได้ เช่น เรื่องการหาทุ่งเคด้วยวิธีต่อดินที่จังหวัดสงขลา ซึ่งชาวประมงจะมีวิธีการหาทุ่งที่แตกต่างจากที่อื่นๆ คือ ชาวประมงจะใช้ไม้ไผ่แดง(ไม้ต่อขา)ใส่ดินลงทะเลหาทุ่งเค เป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่เมื่อฝ่ายสำรวจข้อมูลเข้าไปสำรวจปรากฏว่า ไม่สามารถจะถ่ายทำได้เพราะคลื่นลมไม่สงบ ชาวประมงต้องหยุดออกหาทุ่งเคเป็นการชั่วคราว

แต่การถ่ายทำไม่อาจรอได้จึงต้องเปลี่ยนเรื่องที่จะถ่ายทำไป ดังที่คุณนิรมล เมธิสุวกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

... รายการเราเป็นรายการที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติโดยแท้จริง เมื่อฟ้าฝนไม่เต็มใจ การถ่ายทำไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้จะยุ่งยากมาก อย่างเราวางแผนถ่ายทำ 4 เรื่อง แต่ปรากฏว่าถ่ายทำได้สามเรื่องก็ต้องกลับมาแล้วต้องออกถ่ายทำอะไรสั้น ๆ สักเรื่องหนึ่งเพราะแผนการต่อไปจะต้องถ่ายทำยาวถึง 4 เรื่องรออยู่แล้ว ฉุกเฉินทุกมากที่สุดก็คือเรื่องสั้น ๆ เรื่องหนึ่งที่จะถ่ายทำใกล้ๆ ภายในสามวัน จะไปถ่ายทำที่ไหน เรื่องอะไรดี เป็นความกดดันเรื่องเวลาด้วย เพราะรายการต้องออกอากาศทุกอาทิตย์ ทุกวันนี้เลขต้องมีรายการสำรองอยู่ชุดหนึ่งเป็นรายการสั้นๆที่สามารถถ่ายทำได้เมื่อเกิดปัญหา (นิรมล เมธิสุวกุล, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

2.2 คณะผู้ผลิตรายการขาดข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ถ่ายทำ ปัญหาการขาดข้อมูลในด้านสถานที่ที่จะเกิดขึ้นเสมอ เพราะบางเรื่องผู้สำรวจข้อมูลได้ข้อมูลมาจากการพูดคุยจึงไม่มีเอกสารอ้างอิงใดๆ แต่เรื่องดังกล่าวมีความน่าสนใจคณะผู้ผลิตรายการจึงตัดสินใจถ่ายทำ และอาศัยการเงินคนาการถึงสถานที่ต่างๆ รวมทั้งคิด โครงเรื่องขึ้นเพื่อเป็นกรอบให้ผู้ประสานงานการผลิตและผู้สำรวจข้อมูลใช้เป็นแนวในการหาข้อมูล แต่เมื่อออกสำรวจสถานที่จริงปรากฏว่าสถานที่ดังกล่าวไม่เหมาะแก่การถ่ายทำ ซึ่งหากผินถ่ายทำแล้วจะได้ภาพที่ไม่สวยงาม จะมีผลเสียต่อรายการได้

2.3 ความจำกัดของข้อมูล ในภาวะความจำกัดของข้อมูลนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งเป็นพัฒนาการหนึ่งของรายการทุ่งแสงตะวัน ที่ต้องการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความลึกซึ้งมากขึ้น โดยการนำเสนอเนื้อหาเป็นชุด (series) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

- แกนเรื่อง (Theme) ต่างกันสถานที่เดียวกัน หมายถึง เรื่องแตกต่างกัน แต่เชื่อมโยงกันด้วยสถานที่ เช่น ตอนที่ 1 “พิธีหลวงพระเจ้า” อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เสนอเรื่องความเชื่อของชาวอำเภอแม่แจ่มที่ศรัทธาในศาสนา และมีความเชื่อว่าเป็นฤดูแล้ง ชาวบ้านจะกำหนดวันที่อากาศหนาวที่สุดเป็นวันประกอบพิธีเผาหลวงพระเจ้า (พิน) เพื่อให้ความอบอุ่นต่อพระเจ้า ตอนที่ 2 “พิธีदानข้าวใหม่” เป็นงานบุญของชาวแม่แจ่มซึ่งนำข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้มาทำบุญที่วัด และนำข้าวไปมอบให้พ่อแม่เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญู

- แกนเรื่องเดียวกันต่างสถานที่กัน หมายถึง เรื่องที่นำเสนออยู่ในสถานที่ที่แตกต่างกันแต่เชื่อมโยงกันด้วยเรื่องที่อยู่ภายใต้แกนเรื่อง (Theme) เดียวกัน เช่น แกนเรื่อง คือ โรงเรียนนอกระบบ แยกการผลิตออกในสถานที่ 4 แห่ง คือ เรื่องที่หนึ่ง บ้านพันไม้ จังหวัดลำพูน เรื่องที่สอง หมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี เรื่องที่สาม สวนป่าแสงอรุณ จังหวัดเลย เรื่องที่สี่ โรงเรียนเด็กรักป่า จังหวัดสุรินทร์

ในการนำเสนอเนื้อหาเป็นชุดนั้น ต้องอาศัยการวางแผนการผลิตอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตในลักษณะที่มีแกนเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่ ซึ่งแต่ละเรื่องจะอยู่ในสถานที่ที่แตกต่างกัน การวางแผนออกเดินทางถ่ายทำประเด็นใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะนั้นจะไม่คุ้มค่าเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้นในกรณีนี้ผู้สำรวจข้อมูลจะต้องวางแผนถ่ายทำควบคู่ไปกับเรื่องอื่นๆที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันหรือที่อยู่ในเส้นทางเดียวกัน เมื่อถ่ายทำได้ครบชุดหนึ่งแล้วจึงจะนำมาออกอากาศในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน

อย่างไรก็ตามการเสนอเนื้อหาเป็นชุดมีประโยชน์ต่อผู้สำรวจข้อมูล คือ ผู้สำรวจข้อมูลจะมีกรอบในการหาข้อมูลที่จะอยู่ในลักษณะเดียวกัน ในทางกลับกันการเสนอเนื้อหาเป็นชุดนั้นสร้างความกดดันให้ฝ่ายสำรวจข้อมูลได้เช่นกัน เพราะในบางเรื่องค่อนข้างยากต่อการแตกเรื่องให้เป็นชุด และบางครั้งยังมีปัญหาว่าจะติดตาม เรื่องหรือรายละเอียดได้ที่ใด ดังคำให้สัมภาษณ์ของ คุณสมศิริ รัตนสารวัฒนา ที่ว่า

... ที่ลำบากก็ด้านข้อมูลซึ่งมันแคบมาก เราอยากจะทำแค่ปรากฏว่ามันอยู่ในพิภพทัศน์แล้ว เช่น เรื่องเครื่องมือหาลา ทีนี้มันทำให้เราแคบลงว่าเหลืออีกไม่กี่ชนิด แล้วไม่กี่ชนิดที่ว่านี่เขาใช้กันที่ไหนบ้าง บางทีแคบมากกว่านี้คือ เราแค่เห็นภาพหรือได้ยินเรื่องมาแต่ไม่รู้วาที่ไหน (สมศิริ รัตนสารวัฒนา. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2538)

ในกรณีการผลิตรายการในลักษณะที่แกนเรื่องต่างกันแต่อยู่ในสถานที่เดียวกัน นั้นสืบเนื่องมาจากการสำรวจข้อมูลในบางครั้งคณะผู้ผลิตรายการตั้งใจจะผลิตเพียงหนึ่งเรื่อง แต่เมื่อผู้สำรวจข้อมูลและผู้ประสานงานการผลิตออกสำรวจแล้วได้พบเรื่องอื่นๆที่น่าสนใจ สามารถผลิตขึ้นเป็นอีกตอนหนึ่งได้ คณะผู้ผลิตรายการมักจะไม่ปฏิเสธผลพลอยได้ส่วนนี้ เช่น กรณีการออกสำรวจเรื่องพิธีทำขวัญผึ้ง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ปรากฏว่าผู้สำรวจข้อมูลได้พูดคุยกับชาวบ้านและทราบด้วยว่าเด็กๆมีกิจกรรมตีมีม(สิ่งขนาดเล็ก) ในช่วงวันหยุดซึ่งเป็นเรื่อง

ที่น่าสนใจในแง่ที่ว่ากรณีนี้ เพื่อเอาน้ำหวานของฝ่ายผู้ใหญ่ได้สูญสิ้นไปเพราะการตัดไม้ ทำลายป่าคงเหลือเป็นเพียงพิธีกรรมเดือนความทรงจำ แต่ในทางตรงกันข้ามเด็ก ๆ กลับมีกิจกรรม ที่สะท้อนถึงสภาพชีวิตในอดีตของบรรพบุรุษ ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้ให้แง่คิดทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ประเพณีและวิถีชีวิต

จากเหตุการณ์นี้ความกดดันเกิดขึ้นเนื่องจากจากการที่ผู้สำรวจข้อมูลไม่มีการเตรียมข้อมูล เอกสารมาก่อน เมื่อตกลงใจผลิตจึงต้องหาข้อมูล ณ ที่นั้นเพียงแหล่งเดียว สร้างความกังวลแก่ ผู้สำรวจข้อมูลที่จะต้องสืบหาข้อมูลมาให้ได้และต้องมากพอที่จะเป็นข้อมูลในการถ่ายทำ ขณะ เดียวกันผู้ประสานงานการผลิต ผู้รับผิดชอบวางโครงเรื่องจะต้องคิดวางโครงเรื่องที่เหมาะสม แก่เรื่องและคัดเลือกตัวละคร โดยเตรียมเสนอแก่ผู้ร่วมงานที่จะมาสททบในเวลาจำกัด สภาพการ ทำงานที่ต้องเร่งคิด เร่งตัดสินใจภายในเวลาและข้อมูลอันจำกัดก่อให้เกิดความกดดันแก่ทั้งผู้สำรวจ ข้อมูลและผู้ประสานงานการผลิต และอาจก่อให้เกิดความกดดันต่อคณะผู้ผลิตรายการ ได้หาก ข้อมูลที่ได้มามีความผิดพลาดเพราะความเร่งรีบดังกล่าว

3) การติดต่อสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกัน

รายการทุ่งแสงตะวันนั้น หากจะจัดให้อยู่ในฐานะรายการท้องถิ่นก็คงจะไม่ผิดนัก เพราะ เรื่องราวต่างๆที่นำเสนอจะเกี่ยวกับชนบทไทยแทบทั้งสิ้น ดังนั้นปัญหาเรื่องการติดต่อสื่อสารจึง มีปรากฏอยู่เสมอ เพราะในแต่ละภาคของประเทศไทยจะใช้ภาษาท้องถิ่นของตนติดต่อสื่อสาร กัน ปัญหาด้านการสื่อสารกับแหล่งข้อมูลที่ไม่เข้าใจจึงเกิดขึ้นในการผลิตตั้งแต่ขั้นการสำรวจ ข้อมูลและมักจะ โยงเข้ามาถึงขั้นตอนการผลิตและการถ่ายทำ

สำหรับการปฏิบัติงานในขั้นสำรวจข้อมูล แม้ว่าข้อมูลที่ใช้ในรายการทุ่งแสงตะวันนั้น จะไม่ยากมากนัก เพราะรายการนี้ส่วนหนึ่งจะมีเด็กติดตามชม ข้อมูลที่ใช้จึงไม่จำเป็นต้อง ลึกมาก แต่อาศัยการเสนอข้อมูลตามความเป็นจริง อย่างไรก็ตามข้อมูลส่วนหนึ่งของรายการ ต้องมาจากการสืบค้นจากท้องถิ่น ดังนั้นในการสำรวจข้อมูลผู้สำรวจข้อมูลและผู้ประสานงาน การผลิตจึงต้องออกไปพบปะกับชาวบ้านทั้งผู้ที่เป็นเจ้าของเรื่อง และผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นๆ ความกดดันที่เกิดขึ้นจึงมาจากการติดต่อสื่อสารที่ไม่เข้าใจ เพราะภาษาที่ใช้เป็นภาษาท้องถิ่น ซึ่งคณะผู้ผลิตรายการ ไม่เชี่ยวชาญในภาษาดังกล่าวมากนัก จึงสร้างความลำบากใจในการปฏิบัติ งานพอสมควร ดังคำสัมภาษณ์ของคุณนิรมล เมธีสุวกุล ที่ว่า

... การค้นคว้าข้อมูลของทุ่งแสงตะวันจะอันตรายนมาก ถ้าเราคุยกับชาวบ้านไม่รู้เรื่อง มันก็จะคิดหมดเลย ถ้าข้อมูลผิดมาเขียนบทก็ผิด คือ เรื่องการค้นหาข้อมูลที่คิดว่าเป็นปัญหาที่ไม่มากนัก มันจะยากที่สุดคือคุยกับชาวบ้านให้รู้เรื่องได้อย่างไร (นิรมล เมธีสุวกุล. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2538)

ผลจากการติดต่อสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะส่งผลกระทบต่อเบื้องไปยังการทำงานในขั้นตอนต่อไป เพราะเมื่อเกิดภาวะการติดต่อสื่อสารที่ไม่เข้าใจกันแล้ว มักจะทำให้เกิดปัญหาในการสำรวจข้อมูล ทำให้ข้อมูลที่ต้องการสืบหาได้มาอย่างยากลำบากและไม่อาจรับประกันได้ว่าผู้สำรวจข้อมูลมีความเข้าใจในข้อมูลที่ถูกต้องหรือไม่ ปัจจัยด้านความกดดันจากแหล่งข่าวสารข้อมูลจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดเงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน

สรุปการศึกษาการผลิตรายการสารคดีชุดทุ่งแสงตะวันทั้งกระบวนการพบว่า มีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการทั้งสิ้น 3 ปัจจัยดังนี้

1. อุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิต
2. คณะผู้ผลิตรายการ
3. เงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิต ได้แก่

3.1 สถานที่ถ่ายทำ

3.2 ตัวละคร

3.3 เวลา

3.4 สถานีโทรทัศน์

3.5 ความกดดันจากแหล่งข่าวสารข้อมูล

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าปัจจัยดังกล่าวทั้ง 3 ปัจจัยนี้ มีบทบาทต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดีชุดทุ่งแสงตะวันในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิตและปัจจัยด้านคณะผู้ผลิตรายการเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญที่สุดและเป็นปัจจัยส่งเสริมกระบวนการผลิต เพราะปัจจัยทั้งสองนี้มีความเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นเป็นรายการทุ่งแสงตะวัน และเมื่อรายการทุ่งแสงตะวันกำเนิดขึ้น กระบวนการผลิตรายการ

ในขั้นตอนต่างๆจึงได้เริ่มต้นขึ้นและปัจจัยย่อยต่างๆได้เกิดขึ้นในลักษณะของปัจจัยเงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดต่างๆในการผลิตรายการ

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า นักสื่อสารมวลชนที่สนใจในการผลิตรายการโทรทัศน์ประเภทสารคดีนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อสังคมไทยในระดับสูงและไม่มุ่งหวัง หรือ คาดหวังกำไรจากการสร้างผลงานมากนัก ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักสื่อสารมวลชนนั้นต้องมีอุดมการณ์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและมั่นคง สำหรับรายการทุ่งแสงตะวันนั้นปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการผลิต คือ ปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิต ทั้งนี้พิจารณาจากบทสัมภาษณ์ต่างๆและการเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และหากมองลึกไปที่ผู้ก่อตั้งรายการทุ่งแสงตะวันแล้ว ทั้งคุณสุริยนต์ จงสิทธิ์พันธ์ และคุณนิรมล เมธีสุวกุลต่างก็เป็นนักกิจกรรมที่พยายามจะสร้างสรรค์สังคม และจากการที่บุคคลทั้งสองเคยเป็นพนักงานในบริษัทแปซิฟิเคอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด จึงน่าจะบ่งชี้ได้ว่าทั้งสองคนน่าจะได้รับการหล่อหลอมอุดมการณ์ในการใช้สื่อเพื่อรับใช้สังคม เพราะโดยภาพพจน์ของบริษัทแปซิฟิเคอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัดนั้นได้รับการยอมรับว่าผลิตงานสื่อมวลชนที่มีคุณภาพให้แก่ผู้รับสารและสังคมไทย อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะการเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ จึงทำให้ผู้บริหารต้องคำนึงถึงรายได้ของบริษัทเป็นสำคัญ และเป็นเหตุให้รายการทุ่งหญ้าป่าใหญ่ต้องยุติการผลิตไปเพราะ ไม่อาจก่อให้เกิดผลตอบแทนทางธุรกิจที่คุ้มค่าต่อบริษัทได้ อย่างไรก็ตามในสายตาของคุณสุริยนต์ จงสิทธิ์พันธ์และคุณนิรมล เมธีสุวกุลนั้นได้มองเห็นคุณค่าของรายการทุ่งหญ้าป่าใหญ่น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับสาร จึงได้นำรายการนี้กลับมาพัฒนาต่อและด้วยบุคคลทั้งสองนี้ไม่มีความมุ่งหวังต่อเรื่องการสร้างผลกำไรมากนัก หากแต่มุ่งเน้นจะผลิตรายการที่ได้คุณภาพระดับมาตรฐานเป็นสำคัญจึงทำให้คณะผู้ผลิตรายการและรายการทุ่งแสงตะวันยืนหยัดมาได้เป็นเวลากว่า 3 ปี

จากปัจจัยที่เป็นจุดกำเนิด คือ อุดมคติและความมุ่งหมายขององค์กรผู้ผลิต ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัจจัยด้านบุคลากร ทั้งนี้เพราะความเป็นนามธรรมของอุดมคตินั้นเข้าไปแฝงอยู่ในวิถีคิด มุมมอง โลกทัศน์และส่งผลให้บุคลากรนำอุดมคตินั้นมาพัฒนากรอบความคิดและก่อให้เกิดเป็นลักษณะการปฏิบัติงานที่เป็น ไปในแนวที่สอดคล้องกัน และย้อนกลับไปสู่การรวมตัวของบุคลากรผู้ผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่มีแนวคิดและทัศนคติที่คล้ายคลึงกัน

ในการผลิตรายการโทรทัศน์นั้น การวางแผนเพื่อเตรียมการผลิตมีความสำคัญมาก แนวคิดของรายการ กลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาในรายการจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน สำหรับรายการท่งแสงตะวันนี้คณะผู้ผลิตรายการได้มีอุดมคติที่จะสร้างสรรค์รายการสารคดีด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก เพราะคณะผู้ผลิตรายการมีแนวคิดที่ว่า เด็กคือบุคคลที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมแก่การหล่อหลอมความคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การผลิตรายการสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กจึงเป็นความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อประเทศชาติดังนั้นคณะผู้ผลิตรายการจึงได้กำหนดแนวคิดของรายการว่า ต้องการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทยโดยมีเด็กและครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดเป็นตัวดำเนินเรื่อง ดังนั้นการคิดหาเรื่องที่จะผลิต การวางโครงเรื่อง (plot) รวมทั้งการกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะนำเสนอจึงต้องมีความสอดคล้องกับแนวคิดของรายการนั่นเอง

จากแนวคิดและรูปแบบการนำเสนอรายการดังกล่าว ทำให้คณะผู้ผลิตรายการนำมาพัฒนาเป็นตัวรายการ และนำไปสู่การผลิตรายการในขั้นตอนต่างๆปัจจัยด้านเงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตจึงได้เกิดขึ้นตามมา โดยแบ่งได้ 5 ประการ ได้แก่ สถานที่ถ่ายทำ ตัวละคร เวลา สถานีโทรทัศน์และแหล่งข่าวสารข้อมูล

เนื่องจากรายการท่งแสงตะวันใช้ระบบการผลิตรายการนอกสถานที่ ดังนั้นสถานที่จึงเข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการผลิต และเนื่องจากการที่คณะผู้ผลิตรายการมีความมุ่งมั่นที่จะนำเสนอภาพความสวยงามต่างๆของธรรมชาติ ทำให้คณะผู้ผลิตรายการสร้างเงื่อนไขและวางกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกสถานที่ว่า ต้องมีความสวยงามที่แสดงให้เห็นความงดงามของธรรมชาติหรืออยู่ในลักษณะเสริมความน่าสนใจให้แก่รายการ

ปัจจัยที่อยู่ในลักษณะเงื่อนไขและขีดจำกัดในการดำเนินการผลิตตัวต่อมา คือ ปัจจัยด้านตัวละคร พบว่าคณะผู้ผลิตรายการจะมีเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะตัวละครที่เหมาะสม กฎเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวละครที่ดั่งขึ้นมานี้สะท้อนให้เห็นว่าความมุ่งหวัง ตัวละครเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่มีบทบาทต่อการกำหนดวิธีการผลิตรายการ กล่าวคือ คณะผู้ผลิตรายการต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตรายการ ไปตามความเข้าใจในกระบวนการผลิตของตัวละคร ซึ่งส่วนใหญ่หากตัวละครมีอายุน้อยมักจะไม่เข้าใจในกระบวนการผลิต ทำให้คณะผู้ผลิตรายการต้องถ่ายทำรายการไปตามลำดับเรื่อง แต่หากหากตัวละครสามารถเข้าใจถึงกระบวนการผลิตได้ คณะผู้ผลิตรายการจะถ่ายทำรายการตามความเหมาะสม คือ แบ่งการถ่ายทำออกเป็นกลุ่มจากที่มีสถานที่

อยู่ในบริเวณเดียวกัน การถ่ายทำจึงไม่เป็นไปตามลำดับเนื้อเรื่อง ซึ่งวิธีการหลังนี้ทำให้เกิดทั้งความสะดวกและประหยัดเวลาการถ่ายทำ

เวลาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่คณะผู้ผลิตรายการต้องคำนึงถึง ทั้งนี้เพราะรายการทุ่งแสงตะวัน ใช้ระบบการถ่ายทำนอกสถานที่ ดังนั้นเวลาจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่คณะผู้ผลิตรายการให้ความสำคัญ ปัจจัยเงื่อนไขด้านเวลาถูกนำมาพิจารณาใน 3 ลักษณะ คือ การกำหนดให้เวลาที่เพียงพอแก่การถ่ายทำ การกำหนดเวลาที่เหมาะสมแก่การถ่ายทำและเวลาในการออกอากาศ ซึ่งปัจจัยเงื่อนไขด้านเวลาทั้ง 2 ลักษณะแรกเกี่ยวข้องกับคุณภาพรายการโดยตรงและยังมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอุดมคติและความมุ่งหมายของผู้ผลิตที่ต้องการสร้างผลงานที่มีคุณภาพ ในขณะที่เวลาในการออกอากาศจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่รอดของรายการ เพราะหากรายการได้รับเวลาในการออกอากาศที่ด้อย่อมสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งยังสามารถจะหาผู้สนับสนุนรายการได้อีกด้วย ปัจจัยเงื่อนไขด้านเวลานี้จึงมีความสัมพันธ์กับปัจจัยเงื่อนไขด้านสถานีโทรทัศน์ เพราะสถานีโทรทัศน์เป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการกำหนดเวลาในการออกอากาศของรายการต่างๆ ซึ่งรายการทุ่งแสงตะวันได้รับความช่วยเหลือจากทางสถานีโทรทัศน์อย่างดี แต่โอกาสดังกล่าวนี้จะดำเนินอยู่ได้นานเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการที่สถานีโทรทัศน์กำหนดขึ้นมา คือ คุณภาพของรายการและความต้องการของผู้ชม เมื่อใดก็ตามที่ทางคณะผู้ผลิตรายการไม่สามารถผลิตรายการให้มีคุณภาพในระดับเดียวกันนี้และรวมทั้งไม่สามารถรักษาจำนวนผู้ชมไว้ได้ ทางสถานีโทรทัศน์จะพิจารณาให้รายการอื่นเข้ามาแทนที่ทันที

สำหรับปัจจัยย่อยตัวสุดท้าย คือ แหล่งข่าวสารข้อมูล เป็นปัจจัยที่อยู่ในลักษณะเงื่อนไขและข้อจำกัดที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการทุ่งแสงตะวัน เนื่องจากคณะผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องติดต่อกับชาวบ้านเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้ผลิตรายการ ในบางครั้งจึงเกิดความกีดกันในการติดต่อสื่อสาร เพราะคณะผู้ผลิตรายการไม่สามารถจะพูดหรือเข้าใจในภาษาท้องถิ่นได้มากนัก ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่สามารถเข้าใจกันได้ นอกจากนี้ความกีดกันจากแหล่งข่าวสารข้อมูลที่เกิดขึ้นนั้นยังเกิดจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของเรื่องและจากการเข้าถึงข้อมูลอีกด้วย